

OSLOMET

Stine Olssen

«Hvilke behov hadde vi egentlig?»

-Foreldres opplevelser knyttet til å være mottakere av
hjelpetiltaket råd og veiledning

Masteroppgave i familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Familieveiledere i barneverntjenesten jobber ut ifra et systemisk perspektiv, noe som kan skape et dilemma med de normative føringene barnevernets mandat har. På bakgrunn av dette ble jeg nysgjerrig på hvilke opplevelser foreldrene sitter igjen med etter å ha mottatt hjelpetiltak fra barneverntjenesten. Formålet med dette masterprosjektet er å belyse foreldres opplevelser som mottakere av frivillig hjelpetiltak. Ved å løfte frem hvilke opplevelser knyttet til tiltaket foreldre er opptatt av, håper jeg å skape refleksjon som kan bidra til erfaringsbasert kunnskap inn til praksisfeltet. Min problemstilling for prosjektet var «Hvilke opplevelser og behov forteller foreldre om knyttet til hjelpetiltak i regi av barneverntjenesten?»

Studien har et kvalitativt design, med semi-strukturert intervju som datainnsamlingsmetode. Utvalget består av fire foreldre som har mottatt frivillig hjelpetiltak råd og veiledning. Datainnsamlingen er tematisk analysert, og drøftet med utgangspunkt i systemteori, domeneteori, og ulike aspekter ved makt i en barnevernkontekst.

Hovedfunnene fra dette prosjektet peker på foreldrenes behov for å bli inkludert i målsettingen for endringsarbeidet og evalueringer underveis. Foreldrene som opplevde å bli likestilt med veilederen under oppstarten og målsettingen for samarbeidet uttrykte større positiv opplevelse med tiltaket. Videre var alle foreldrene enige om behovet for å få løftet frem de gode intensjonene og bygge endringsarbeidet på ressursene hos familien. Ved å få utvidet forståelse for hverandre gjennom å fokusere på de gode intensjonene i samtaler, opplevde foreldrene at relasjonene innad i familien ble styrket.

Det siste hovedfunnet peker på foreldrenes oppfattelse av seg selv som familie i en barnevernkontekst. Flertallet av informantene distanserte seg fra begrep som «typisk barnevernsfamilie», og uttrykte behov for anerkjennelse fra veilederen på at de var gode nok foreldre til å fortsette endringsarbeidet etter endt tiltak.

Abstract

Family therapists is working from systematic perspective, that can create a dilemma with the normative guidelines in child welfare services. With this as background I was curious of what kind of experiences the parents are left with after receiving remedial action from child welfare services. The purpose of this study is to illuminate the parents experience as receivers of volunteer remedial action. By pointing out the parents' experiences related to the assistance from child welfare service, I hope to contribute to reflection in the field of practice. The thesis is as following: What experiences and needs do the parents talk about after received volunteer assistance from the child welfare service?

This study has a qualitative design, with a semi-structured interview as a data collection method. Four parents who has received the volunteer assistance *advice and guidance* were interviewed. The data collection is analyzed thematically, in the light of systemic theory, domain theory and different aspects of power in a child welfare context.

The analyses from this study pointing at parents needs to be included in the objective of the change work, and in the evaluations along the way. The parents who experience to be equal with the therapist in the beginning, and included in the goal of the collaboration, expressed a greater positive experience with the assistance. Was more satisfied with the help from Child Welfare Service. All the parents were agreed in the need of highlighting the good intentions and focus on the resources of the family. By gaining an expanded understanding of each other through highlighting the good intentions in dialog, the parents experience that the relationships in the family were strengthened. The last main find int this study is pointing at the families' perceptions of themselves in the context of child welfare service. The majority of the parents expressed a need to distance themselves from det concept "the typically family of child welfare services". They also expressed a need for recognition from the therapist that their parents' practices were "good enough" when they should continue the change work after the assistance from det child welfare service.

Forord

Arbeidet med dette masterprosjektet har vært en lærerik, utfordrende og lang prosess. Det er mange som har vært delaktige i denne prosessen sammen med meg, og som fortjener en stor takk.

Først vil jeg takke foreldrene som stilte som informanter til mitt prosjekt. Uten dere hadde ikke denne studien blitt noe av, og jeg er veldig imponert over hvor modige dere har vært som har fortalt om sårbare opplevelser i møte med barnevernet.

Jeg vil også takke min veileder, Alicja Olkowska, for inspirerende og stødig veiledning under hele prosessen. Jeg har satt stor pris på din faglige kunnskap, gode innspill og kritiske blikk som har holdt meg «på veien» når jeg har vært forvirret.

Min kjære kollokviegruppe fra studiet har vært uvurderlig støtte gjennom hele studieforløpet. Takk for at dere har delt raust fra deres prosess og for nyttige diskusjoner og tips. Dere er tidenes heilagjeng, og vennskapet tar jeg med meg videre.

Til slutt vil jeg gi en takk til familien min, for heiarop, korrekturlesing og barnepass. Og selvfølgelig min lille familie her hjemme. Lars, takk for at du har tatt ekstra ansvar hjemme slik at jeg har kunnet fokusere på oppgaven, og min datter Mina som har dratt meg med inn i lekens bekymringsfrie verden. Nå gleder jeg meg til mer tid sammen med dere i helgene!

Oslo, Mai 2021

Stine Olssen

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	II
ABSTRACT	III
FORORD	IV
1. INNLEDNING.....	1
1.1 BAKGRUNN OG FORMÅL MED PROSJEKTET	1
1.2 TIDLIGERE FORSKNING	1
1.3 PROBLEMSTILLING.....	3
1.4 BEGREPSAVKLARING	3
1.4.1 <i>Hjelpetiltak</i>	3
1.4.2 <i>Familieveileder</i>	3
1.4.3 <i>Foreldre</i>	3
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	4
2.TEORETISK FORANKRING.....	4
2.1 SOSIALKONSTRUKSJONISME	4
2.2 SYSTEMTEORI	5
2.2.1 <i>Generell systemteori</i>	5
2.2.3 <i>2.ordens kybernetikk</i>	5
2.2.2 <i>Systemisk perspektiv</i>	6
2.2.3 <i>Kontekst</i>	7
2.2.4 <i>Sirkularitet</i>	7
2.2.5 <i>Nøytralitet</i>	7
2.3 MAKTSPERSPEKTIV I KONTEKST AV BARNEVERNET	8
2.4 Å VÆRE I ULIKE DOMENER.....	10
2.5 STIGMA OG IDENTITET	11
2.6 Å GJØRE FAMILIE	11
3. METODOLOGISK FRAMSTILLING	12
3.1 KVALITATIV TILNÆRMING	13
3.2 UTVALG OG REKRUTTERING	13
3.3 UTARBEIDING AV INTERVJUGUIDE.....	15
3.4 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER	16
3.5 ANALYSE	17
3.6 ETISKE VURDERINGER	18
3.6.1 <i>Intervjuerens rolle</i>	19
3.7 STUDIENS KVALITET	20
3.7.1 <i>Pålitelighet</i>	20
3.7.2 <i>Gyldighet</i>	21
4. PRESENTASJON AV FUNN	22
4.1 Å MØTE DET UFORUTSIGBARE.....	22
4.1.1 <i>Ulike maktaspekt i samarbeidet</i>	23
4.1.2 <i>Forventninger til barnevernet</i>	24
4.2 ET BREDT BLIKK	26
4.2.1 <i>Komplekse prosesser</i>	26
4.2.2 <i>Å løfte frem de gode intensjonene</i>	28
4.2.3 <i>Ulike tilnærminger i en helhetlig prosess</i>	30
4.3 Å KLARE SEG SELV.....	32

4.3.1 Hjelper som en del av systemet.....	32
4.3.2 Gjøre familie.....	33
5. DISKUSJON AV FUNN	36
5.1 Å MØTE DET UFORUTSIGBARE.....	36
5.2 ET BREDT BLIKK	38
5.3 Å KLARE SEG SELV.....	42
5.4 HOVEDFUNN OPP MOT TIDLIGERE FORSKNING.....	46
6. OPPSUMMERING	47
6.1 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	49
LITTERATURLISTE	51
VEDLEGG 1; INFORMASJONSSKRIV	54
VEDLEGG 2; INTERVJUGUIDE	57
VEDLEGG 3; GODKJENNING FRA NSD.....	58

1. Innledning

I utgangen av 2019 mottok 21 371 barn i Norge hjelpetiltak i hjemmet fra barneverntjenesten (Bufdir, 2021). Hjelpetiltak er det som oftest blir brukt for å hjelpe familier, og er tiltak etter barnevernloven §4-4. Målet med hjelpetiltak er å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien (Bufdir, 2021). 72% av alle barn som mottar hjelp fra barneverntjenesten mottar hjelpetiltak i hjemmet.

1.1 Bakgrunn og formål med prosjektet

I løpet av min masterutdanning i familiebehandling, og i jobb som familieveileder, har jeg blitt spesielt opptatt av hvordan foreldre opplever det å komme i kontakt med barneverntjenesten. Noe av det jeg har vært nysgjerrig på er den konteksten samarbeidet mellom familier og familieveiledere foregår i. Et hjelpetiltak er i utgangspunktet frivillig, men samtidig er jeg nysgjerrig på opplevelsen av frivillighet da det ligger en bekymring til grunn for tiltaket fra barnevernets side. Jeg har både selv erfaring med, og jobbet med flere familieveiledere, som opplever å stå i et dilemma mellom de normative føringene i en barnevernkontekst, og den ikke-vitende holdningen som en systemisk orientert familieterapeut kan ha.

Formålet med dette masterprosjektet er å belyse foreldres opplevelser som mottakere av frivillig hjelpetiltak. Ved å løfte frem hvilke opplevelser foreldre er opptatt av, håper jeg å skape refleksjon som kan bidra til erfaringsbasert kunnskap inn til praksisfeltet. Ytterligere forståelse for familiers behov som mottakere av hjelpetiltak kan øke sjansene for vellykkede samarbeidsprosesser. Sett i lys av beskrivelsen om målet for hjelpetiltak, vil det være tjenlig for alle involverte parter at tiltaket er vellykket, slik at familien ikke har behov for hjelp fra barneverntjenesten igjen på et senere tidspunkt.

1.2 Tidligere forskning

Det er lite forskning tilgjengelig hvor man har studert hele familiesystem, eller flere medlemmer av samme familie. Forskningen har for det meste vært rettet mot profesjonsutøveren, og ikke direkte til mottakerne av tiltaket. Jeg vil belyse tre studier som er

publisert i løpet av de siste årene, som har forsket på virkning av hjelpetiltak, kunnskapsgrunnlaget for hjelpetiltak og foreldres opplevelse av langvarig kontakt med barnevernet.

I studien til Kvaran, Fauske og Lichtwarck (2017) fremkommer det at til tross for at hjelpetiltak er mye brukt som tiltak i barnevernet er det lite forskningsbasert kunnskap på tiltakenes virkning for familien (Fauske et.al., 2017). Øivin Christiansen presenterte i 2015 *Hjelpetiltak i barnevernet- en kunnskapsstatus (2015)*, en gjennomgang av forskning gjort på virkning av hjelpetiltak i Norge og i Norden på oppdrag fra Barne,- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir). I gjennomgangen skriver Christiansen at familie og nettverksorienterte tiltak ble etablert i Norge rundt år 2000, og familieveiledere har en mer intensiv og tilgjengelig rolle enn saksbehandlere i barnevernet (Christiansen, 2015, s.138). Det fremkommer også i denne rapporten at det er lite forskning på virkningen av familie og nettverksorienterte tiltak, og forskning har kun tatt for seg intervju av profesjonsutøvere. Det kommer frem i rapporten til Christiansen at flere forskere peker på behovet for sammensatte tiltak inn mot familier hvor det er komplekse og sammensatte problemer. Tiltakene bør også rettes mot barn, foreldre og familien som helhet (Christiansen, 2015, s.138).

Studien til Ljones, Hollekim og Christiansen (2019) stiller seg kritisk til kunnskapsgrunnlaget og hvilke normer som er de styrende for iverksatte hjelpetiltak fra barneverntjenesten (Ljones et.al., 2019, s.154). Studien tok for seg vedtak og tiltaksplaner utarbeidet av barneverntjenester. Hovedfunnene fra studien peker på at hjelpetiltak som råd og veiledning hovedsakelig er fokusert på samspillet mellom barn og foreldre. Dette begrunnes med de faglige ekspertutvalgene og myndighetenes retningslinjer om godt foreldreskap (NOU 2012:5, BLD,2016; Ljones et.al, 2019, s.168). Studien etterlyser en bredere forståelse for hva som fremmer barns trygghet og utvikling, og peker på manglende bred tilnærming til familier som opplever sammensatte og komplekse problemer. Avslutningsvis i artikkelen etterlyses refleksjon omkring hvordan barneverntjenesten forvalter sin normative funksjon, da også frivillige hjelpetiltak representerer barnevernets maktfunksjon i samfunnet (Ljones et.al., 2019, s.168).

En studie av Lena Catherine Loussis Westby (2021) som er nylig publisert, undersøkte foreldres opplevelser av å være i langvarig kontakt med barnevernet. Et av hovedresultatene i hennes studie, som jeg mener er relevant for dette prosjektet, er at foreldrene formidler et

positivt samarbeid med barneverntjenesten når de opplever økt deltagelse og medvirkning i egen sak (Westby, 2021). I tillegg kommer det frem at andre sosioøkonomiske faktorer påvirker situasjonen for familiene, og at dette bør være med i en helhetsvurdering og i tilnærmingen fra barnevernets side.

1.3 Problemstilling

Problemstilling for dette masterprosjektet er: «Hvilke opplevelser og behov forteller foreldre om knyttet til frivillig hjelpetiltak i regi av barneverntjenesten?»

1.4 Begrepsavklaring

1.4.1 Hjelpetiltak

I denne studien har jeg intervjuet foreldre som har mottatt hjelpetiltak fra barneverntjenesten. Et hjelpetiltak er hjemlet i paragraf 4.4 i lov om barneverntjenester (barnevernloven). Ifølge paragrafen har hjelpetiltak som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien (Barnevernloven, 1992, § 4-4). Hjelpetiltaket er frivillig, det vil si at foreldrene må samtykke til tiltaket. Barneverntjenesten kan tilby ulike hjelpetiltak, og jeg har avgrenset det til tiltaket som heter *råd og veiledning*. På bakgrunn av formålet med hjelpetiltak vil jeg i denne oppgaven bruke begrepet endringstiltak. Begreper som hjelpetiltak, tiltak og endringstiltak vil derfor brukes om hverandre i denne oppgaven.

1.4.2 Familieveileder

Familieveiledere som omtalt i denne studien, er ansatte i barneverntjenesten som er utdannet familierapeuter. Familieveiledere jobber ofte i et team (innsatsteam, ressursteam eller familieteam), som er organisert under tiltak i barnevernet. Familierapi er bygget på systemteori, og familieveilederne jeg referer til i denne oppgaven vil derfor jobbe ut ifra et systemisk perspektiv.

1.4.3 Foreldre

Informantene i denne studien er to mødre og to fedre. I oppgaven bruker jeg begrepene *foreldre*, eller *foreldrene* da jeg henviser til hva de har formidlet i intervjuene. Foreldrene vil altså i denne oppgaven si én forelder fra fire ulike familier.

1.5 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven er delt opp i 6 kapitler. I det første kapitlet har jeg innledet med tema og formål med oppgaven, tidligere forskning på området, problemstillingen for prosjektet og begrepsavklaring. Andre kapittel gir en beskrivelse av det teoretiske rammeverket for oppgaven og for analysen av empirien. Deretter følger kapittel tre, som viser studiens metodologiske design, hvordan jeg har gått frem i dette prosjektet. I kapittel fire presenteres funnene fra min datainnsamling, før jeg i kapittel 5 drøfter hovedfunnene opp mot det teoretiske bakteppe og tidligere forskning. Avslutningsvis i kapittel 6 kommer en oppsummering, før jeg kommer med noen avsluttende refleksjoner.

2. Teoretisk forankring

I dette kapitlet vil jeg presentere de teorier jeg mener er relevante for å belyse og diskutere min problemstilling i dette prosjektet. Først vil jeg presentere sosialkonstruksjonisme, som er sentralt for de andre teorier jeg presenterer. Familieterapi er bygget på systemteori, og familieveiledere er utdannet familieterapeuter. Dermed vil det systemiske perspektivet være relevant i min analyse. Videre ønsker jeg å redegjøre for perspektiv på makt som kan være relevante for barnverntjenesten i arbeid med familier, da dette ble et viktig tema i intervjuene med informantene. Til slutt ønsker jeg å beskrive ulike teoretiske perspektiver på hvordan en «familie» kan forstås og defineres. Dette mener jeg er sentralt i min analyse av funnene, hvor endringsarbeid i familier er den grunnleggende oppgaven i samarbeidet mellom barneverntjenesten og familiene.

2.1 Sosialkonstruksjonisme

Den amerikanske filosofen og psykologen Kenneth Gergen, brukte begrepet sosialkonstruksjonisme for å understreke at mening skapes i sosiale prosesser (henvist i Hårtveit & Jensen, 1999, s.63). Han mente at det er i språket mening dannes, og språket er sosialt. Innenfor familieterapifeltet har sosialkonstruksjonismen hatt spesielt betydning for «den- ikke- vitende- posisjon», som er sentral innenfor det systemiske perspektivet (1999, s.63).

Sentralt innenfor den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen er en kritisk holdning om at det finnes én objektiv sannhet. Synet på kunnskap om verden vil alltid være bestemt ut fra vår historiske og kulturelle kontekst. Dermed kan ikke vårt syn på verden forankres ut ifra en verdifri, universell og verdifri sannhet (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.34).

Sosialkonstruksjonismen peker også på en direkte sammenheng mellom forståelse og handling. Kunnskap er sosialt konstruert, og vår forståelse vil føre oss til handlinger som skaper eller opprettholder vår virkelighet.

Videre er det, i et sosialkonstruktivistisk perspektiv, viktig å vektlegge den sosiale samhandlingen som avgjørende for hvordan et fenomen blir forstått. Dette er også sentralt i den systemiske familierapiretningen, hvor problemer i familien blir forstått som noe som oppstår i relasjonene og mellom individene i familien. Dermed er en tilnærming for familieveilederen å utforske hvilke forståelser familien har av problemet, og i samhandling med veilederen kunne rekonstruere denne forståelsen eller oppfattelsen av virkeligheten.

2.2 Systemteori

Familierapiteori er bygget på systemteori. Først vil jeg redegjøre kort for generell systemteori, før jeg vil presentere det systemiske perspektivet som familieveilederne jobber ut fra.

2.2.1 Generell systemteori

Generell systemteori ble i utgangspunktet utviklet for å forstå regulering og kontroll av maskiner (kybernetikk), og for å forstå økosystemer (Jensen, 1998, s.40). Senere ble disse modellene overført til familieteori, og får å forstå åpne systemer som familier.

Generell systemteori tar utgangspunkt i den gjensidige avhengigheten det er mellom aktørene i et samspill (1998, s. 42). Påvirkning på en deltaker innenfor systemet vil få konsekvenser for alle deltakerne. Et åpent system, som familie, utveksler informasjon med omverdenen, som gir mulighet for utvikling og vekst (1998, s.43).

2.2.3 2.ordens kybernetikk

Kybernetikk kan defineres som studiet av selvregulerende systemer (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.28). I menneskelige systemer er begreper som informasjon, sirkularitet, feedback og punktuering viktig for å forklare interaksjon mellom menneskene.

Med 2.ordens kybernetikk forstås det observerte menneskelige systemet som avhengig av en observatør (2015, s. 28). Derfor blir epistemologi sentralt, hvordan vi vet det vi vet. En systemisk familieterapeut vil observere og forstå et familiesystem på en annen måte enn for eksempel en strukturell familieterapeut. Det systemiske perspektivet gikk fra å fokusere kun på familien til å se på terapeutens adferd i samhandling med familien (Hårtveit & Jensen, 1999 s.149).

2.2.2 Systemisk perspektiv

Den systemiske tilnærmingen i familieterapi er bygget på Gregory Batesons (1976) kommunikasjonsteori, som er systemteori knyttet til menneskelig samhandling (Frøyland, 2017, s.21). Systemisk forståelse kan beskrives som å forstå kommunikasjon mellom mennesker som en sirkulær prosess (Jensen, 1998, s.60). Batesons oppfattelse av kommunikasjon kjenner vi igjen fra det sosialkonstruksjonistiske perspektivet. Bateson mente at ingen har direkte tilgang til den fysiske, objektive verden, men vår tolkning av den (Bateson, 1976, s.250). Det er ideene vi har om ulike fenomener som kommer til uttrykk i kommunikasjonen. Problemforståelsen innenfor det systemiske perspektivet er relasjonelt. Det vil si at symptomet må ses i forhold til andre sentrale personer og deres kontekst (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.124). Jensen (1998) beskriver relasjon som samspill mellom mennesker, og mellom mennesker og den situasjonen de befinner seg i. På lik linje som at problemene forstås relasjonelt, løses de ved at familien får hjelp til å endre sine fastlåste familiepremisser. Familiepremiss kan forklares som de forestillingene familien har om seg selv og hverandre (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.125), og kan sees i sammenheng med Batesons idé om vår psykologiske forståelsesramme. Vi kan dermed si at problemer forstås og løses relasjonelt, i samspill med hverandre.

Med både systemteori og 2.ordens kybernetikk ble det åpnet nye måter å forstå problemer på, hvordan de oppstår, opprettholdes og løses. Ved hjelp av disse teoriene ble forståelsen flyttet fra intrapsykisk til interaksjonell, at problemer ikke oppstår hos individet, men i relasjonen mellom mennesker. For å forstå barns problemer eller utfordringer hjelper det ikke kun å se på barnet, men å se det i sammenheng med familien og omgivelsene rundt, altså konteksten.

2.2.3 Kontekst

Bateson forklarte vår kontekst som vår psykologiske forståelsesramme; «det er hjernen vår som lager de bildene vi oppfatter» (Bateson, 1982, s.33). Dermed vil vår personlige forståelsesramme påvirke hvordan vi oppfatter, tolker og deretter handler ut ifra vår forståelse. I denne oppgaven er idéen om kontekst relevant med tanke på informantenes uttrykk om hvilke tanker og ideer de har bak sine handlinger som fremkommer i en veiledningskontekst. Vi tolker, legger til mening, og reagerer ut fra hvem vi er og hva vi har lært oss til fra barndommen av (Ulleberg, 2014, s.58). I dette prosjektet er kontekst også relevant med tanke på den rammen samarbeidet mellom foreldrene og familieveilederen foregår i, som er i regi av barnevernet.

Familieveiledere i barneverntjenesten som jobber med endringsrettede tiltak jobber ut ifra et systemisk perspektiv. Boscolo og Bertando (1996), to sentrale personer fra den systemiske tilnærmingen, mener at målet for terapien/ veiledningen familiene mottar først og fremst skal omfavne familiens egne mål (Boscolo & Bertrando, 1996, s.53). I denne studien, hvor informantene er i veiledning i en barnevernkontekst, vil jeg blant annet se nærmere på mulighetsrommet familiene har til å fremme sine behov som familie for tiltaket i samarbeid med familieveilederen.

To sentrale begreper innenfor den systemiske teorien er sirkularitet og nøytralitet. Etersom dette er sentrale begreper også i dette prosjektet vil jeg kort redegjøre for disse begrepene.

2.2.4 Sirkularitet

I et systemisk perspektiv består et menneskelig system, en familie, av sirkulær interaksjon. Forklart på en annen måte, alle delene av systemet påvirker hverandre og det kan være vanskelig å fastsette hva som er den utløsende faktor for et opplevd problem. Bateson (1982) var opptatt av at alt som skjer, skjer i en kontekst, og må derfor sees i den konteksten det foregår i.

2.2.5 Nøytralitet

Nøytralitet kan være både en teknikk og en terapeutisk holdning (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.130). Utgangspunktet for å definere nøytralitet som begrep var å hjelpe terapeuter mot en systemisk forståelse, ved å ikke ta stilling til at én oppfatning var mer riktig enn andre.

Innenfor det systemiske perspektivet skal terapeuten alliere seg med alle, og familien skal sitte igjen med en opplevelse av at terapeuten ikke tok parti med noen av dem. Liv Frøyland (2017) kaller dette for å være «multipartisk». Dette skal ikke forveksles med å være tilbakelent og passiv, men nysgjerrig på familiens egen virkelighetsforståelse og premisser for endring. Én måte å innta en nøytral posisjon på er gjennom refleksive spørsmål.

Refleksive spørsmål kan betegnes som en terapeutisk intervensjon. Hensikten med refleksive spørsmål er skape en generativ effekt på familier (Tomm, 1989, s.168). For å ivareta familiemedlemmers selvbestemmelsesrett blir veileders intensjon om å påvirke moderert gjennom refleksive spørsmål. Familiemedlemmer skal oppleve å bli invitert til å vurdere nye måter å forstå og tolke situasjoner, og at ikke disse blir tvunget på dem (Tomm, 1989, s.168). Refleksive spørsmål skal gi rom for familiemedlemmene til å teste ut blant annet nye perspektiv og ulike valgmuligheter, for å få en mulighet til å revurdere de problematiske konsekvensene av hvordan deres oppfatninger og reaksjonsmønstre de har nå, uten å føle tvang.

2.3 Maktperspektiv i kontekst av barnevernet

Barnevernet er under stadig organisatorisk og faglig endring (Gjertsen, 2007, s.15). For å vise til de faglige endringene vises det til tre ulike modeller eller utviklingslinjer for å forstå barns problemer. Den første modellen er opptatt av å forstå problemene i familien ut ifra et psykologisk perspektiv, hvor kunnskap om tilknytning og samspill står sentralt. Den andre modellen er opptatt av samspill mellom barnet og omgivelsene, hvor kunnskapsgrunnlaget bygger på psykologi, pedagogikk og sosiologi. Den tredje modellen er opptatt av makt og kontroll mellom hjelper og barn og familier. Demokratisering, innsynsrett og brukermedvirkning er sentrale begreper her, og individets rettigheter står sterkt i denne modellen. Dette perspektivet har kommet som en reaksjon på hjelperens ekspert-rolle i andres liv og utvikling (Christiansen, 1996, s. 125-127).

De ulike modellene danner kunnskapsgrunnlaget til barnevernet og får dermed konsekvenser for hvilke tiltak, og metoder som velges. Endringene i kunnskapsgrunnlaget viser seg ved at færre tiltak i dag er grunnet fra et psykologisk perspektiv, hvor fagpersonen er eksperten som vurderer barn og familiers situasjon (Gjertsen, 2007, s. 19). Familie- og nettverksmetoder bygger på forståelsen om at barn og familier er subjekter som definerer sine problemer, og

som kan finne meningsfulle løsninger (Gjertsen, 2007, s.19). Følgelig kan man tolke det som at det moderne barnevernet bygger på et systemteoretisk perspektiv.

Brukermedvirkning har vært diskutert som faglig og politisk mål innenfor helse- og sosialpolitikk i en årrekke. Barneverntjenesten er inkludert der, hvor aktørperspektivet har vært sentralt (NOU 2000:12 Barnevernet i Norge, Sandbæk 2002 i Bunkholdt, 2006, s.113). Brukermedvirkning betyr at aktører som berøres av en beslutning skal ha mulighet til å påvirke den. I en barnevernkontekst vil det si at barn og foreldre skal få muligheten til å si hva de opplever som problemet og hvordan de kan løse det (Bunkholdt, 2006, s.113).

Fokus på barns stilling i statens nye former for maktutøvelse er sentral i dagens disiplinering av voksne og voksenlivet (Hennum, 2011, s.58). Disiplinering av voksne handler om hvordan voksne oppfører og sosialiserer seg i voksenrollen, ved hjelp av politiske tiltak som lover, veiledninger osv. For eksempel; når vi snakker om barns sårbarhet og behov, legger en rekke politiske dokumenter som har dette som tema, implisitt normative føringer for hvordan voksne bør ordne sine liv (se for eksempel St.meld nr. 29-02/03). Spørsmålet da er hvilken kunnskap om barn staten legger til grunn for sine politiske utforminger rettet mot barn og familier.

Ulike studier viser at utviklingspsykologi er fremtredende kunnskapsregime i det moderne velferdsstater, og konkluderer med i sin artikkel at velferdsstaten tar utgangspunkt i et standardisert bilde av barn i sin politikkutøvelse (Hennum, 2011, s.58). Spørsmål som følger av dette er om samfunnet er på vei mot et standardisert voksenliv, som oppfyller statens krav om hvordan voksne skal oppføre seg sammen med barn. Dette viser at barneverntjenesten jobber ut ifra et normativt perspektiv, noe som kolliderer med det systemiske perspektivet og den nøytrale tilnærmingen familieveilederne jobber ut fra.

I en barnevernkontekst kan man snakke om flere måter makt blir utøvd. Noen er tydelige og utalte, andre er mer subtile og kanskje også underkommunisert. Foucault beskriver denne type makt som fornektede maktpraksiser (Foucault 1980, referert i Hennum, 2011, s.60). I slike praksiser er maktutøvelsen skjult i de gode hensikter, som omsorg, støtte og hjelp, basert på «riktig» kunnskap. Foucault mener det er vanskelig å forsvare seg mot denne type maktutøvelse, da det bygger på gode hensikter.

2.4 Å være i ulike domener

Begrepet domener ble introdusert av Maturana, som en måte å forstå hvilken sammenheng vi er en del av i et gitt øyeblikk (Maturana 1987 henvist i Hårtveit & Jensen, 1999, s.104).

Domene kan forstås som en kontekst, eller forståelsesramme. Maturana skilte mellom tre domener vi mennesker befinner oss i til enhver tid, men påpekte at vi også handler i flere domener samtidig. Lang, Litte og Cronen har sammen med Maturanas domenebegrep belyst hvordan handlingsrommet i de ulike domenene kan påvirke den profesjonelles nøytrale posisjon (Lang et.al., 1990). To av disse domenene ser jeg på som sentrale i analysen av empiri i studien min. Disse er produksjonens domene og refleksjonens domene.

I produksjonens domene finnes det kun objektive sannheter vi handler ut fra, og Maturana kaller virkelighetsoppfatningen innenfor dette domene som et univers (Lang et.al., 1990). Lover, regler og mandat skaper forståelsesrammene innenfor dette domene, og kan kalles handlingenes domene (Hårtveit & Jensen, 1999, s.104). Barnevernsansatte jobber ut ifra gitte lovverk og regler som er styrende for deres handlingsrom i samarbeidet med foreldre og familier. For eksempel er mandatet til familieveilederen å jobbe med endring sammen med familien, mot et mål beskrevet i tiltaksplanen. Dette er på grunnlag av en bekymring omkring barnets omsorgssituasjon, som strekker seg ut av den felles forståelse av hva god nok omsorg er. Innenfor produksjonens domene er det ikke en forutsetning at profesjonsutøveren er enig med klienten, for eksempel når barnevernet overtar omsorgen for et barn (Lang et. al, 1990). Likevel mener Maturana at profesjonsutøveren har et kreativt handlingsrom innenfor gitte rammer som kan ivareta klientens autonomi på en respektfull måte (Lang et.al., 1990).

I refleksjonens domene er uenigheten velkommen, og det finnes ikke én sannhet eller ett «riktig» perspektiv. I motsetning til produksjonens domene hvor det handles ut fra én sannhet, ett univers, omfavner refleksjonens domene multivers (Lang et.al. 1990). Innenfor refleksjonens domene er altså ulike virkelighetsoppfatninger og forståelsesrammer likeverdige, og det er i dette rommet terapi foregår (Hårtveit & Jensen, 1999, s.104). Nysgjerrighet er sentralt innenfor dette domene, og den profesjonelle blir «plassert» i en nøytral posisjon ved å utforske og likestille de ulike forståelsene og perspektivene familiemedlemmene har. Den nøytrale posisjonen kjenner vi igjen fra det systemiske perspektivet. Innenfor refleksjonens domene er også samtykke påtrengt, både moralsk og etisk (Lang et.al., 1990).

I analysen av min empiri i dette prosjektet vil jeg bruke Maturanas teori om domener, samt Lang, Little og Cronens refleksjoner rundt denne, til å belyse eventuelle styrende domener i samarbeidskonteksten mellom foreldrene og veilederen. Jeg vil også anvende teorien til å drøfte hvilket domene foreldrenes behov kommer til uttrykk i.

2.5 Stigma og identitet

Teorier om stigmatisering og identitetsdannelse er sentrale innenfor symbolsk interaksjonisme. Teoriene springer ut fra en konstruktivistisk problemforståelse, som vi kjenner fra sosialkonstruksjonismen; at problemer er sosialt konstruerte (Järvinen, 2017, s.37). I ethvert samfunn dannes det sosiale kategorier, hvor det tillegges positive eller negative egenskaper og menneskelige handlinger til disse kategoriene. Hvis et menneskets egenskaper eller handlinger bryter med de normative forventinger knyttet til en gitt sosial kategori vil personen kunne oppleve seg stigmatisert (Järvinen, 2017, s.35). Å oppleve seg stigmatisert kan få alvorlige konsekvenser, ettersom du risikerer å bli tillagt flere belastede egenskaper enn de som utløste stigmatiseringen i utgangspunktet.

Vår identitet skapes gjennom sosialiseringprosesser og i samspill med andre. Når en person fremstår for andre, vil han eller hun bevisst og ubevisst gi en definisjon av situasjon (Goffman, 1992, s.200). Personens selvoppfattelse spiller inn på denne definisjonen, og når noe skjer som strider mot det inntrykket personen forsøker å gi mener Goffman det vil gripe inn på tre plan av den sosiale virkelighet- personlig, interaksjon og sosial struktur. Goffman var opptatt av at vi mennesker i enhver sosial situasjon forsøker å unngå å tape ansikt, ved å styre hvilke inntrykk vi gir av oss selv i møte med andre (Mik-Meyer, 2017, s.60). Hvis en mor eller far indirekte eller direkte får beskjed om å forbedre sin omsorgsrolle, vil han eller hun forsøke å gi inntrykk av at de mestrer dette for å ikke tape ansikt.

2.6 Å gjøre familie

Synet på familie har endret seg den senere tid. Tidligere ble en familie sett på som noe var man var en del av, gjennom blodsbånd, økonomisk avhengighet og reproduksjon. På 1990-tallet introduserte David Morgan begrepet familiepraksiser (Morgan 1996 henvist i Gabb, 2008, s.16). Dette ble et nytt skille på hvordan man betraktet og forsket på familier. Det gikk fra å være noe man er en del av til å være noe man gjør. I ordet praksis ligger det å gjøre noe, og man kan tolke dette videre i å bli god på noe. Gjennom dette begrepet kan vi se på det å

gjøre familie som en ferdighet som kan måles. Styrende normer og lover i samfunnet er med på å legge føringer for hva som er en god mor eller en god far, og dermed styre hva familier jobber for å bli god i. Barnevernsansatte har mandat gjennom lovgivning og politiske føringer til å definere og regulere familien.

Med begrepet familiepraksiser ble det mulig å utforske hvordan mennesker *gjør* familie under ulike omstendigheter, som for eksempel ved skilte foreldre med nye partnere og mine, dine og våre barn (Finch, 2007, s.68). Hvilke aktiviteter som utgjør familiepraksisen kan være ulike, men et overordnet mål er å fremstå som en god forelder. Ved å se på hvordan familiepraksiser ble beskrevet under omstendigheter som nevnt over kom det frem at mange lever ikke lenger i den såkalte *kjernefamilien*, men beskrev familie som utvidede relasjoner som kunne strekke seg utenfor blodsband. Med andre ord, individer står friere i dag til å definere hvilke relasjoner som er inkludert i «sin familie». Det kom også frem at det er store kulturelle forskjeller her, og at mennesker som var politiske liberale oftere definerte sin familie utover husets fire vegger (Finch, 2007, s.68). Dette synet på familien finner vi også i den systemiske teorien. En familie som system kan defineres som en gruppe av individer som er i interaksjon med hverandre over tid (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.30). Familien er et åpent system som er i interaksjon med andre systemer, som den utvidede familie venner og kollegaer. I denne oppgaven vil jeg bruke dette perspektivet om familiepraksiser til å se på hvordan foreldrene snakker om egne familiepraksiser og hvordan dette kommer til uttrykk i en barnevernkontekst.

3. Metodologisk framstilling

I dette kapitlet vil jeg gå igjennom den metodologiske framstillingen av prosjektet. Valg av metode, og begrunnelsen av valget vil bli belyst. Videre skriver jeg om utvalget, hvordan prosessen for å rekruttere informantene foregikk, utarbeidelse av intervjuguide og gjennomføring av intervjuer, før jeg går igjennom hvordan jeg har analysert dataen jeg har fått. Til slutt vil jeg komme med noen etiske betraktninger rundt det å være forsker i en kvalitativ studie, før jeg belyser studiens pålitelighet og gyldighet.

3.1 Kvalitativ tilnærming

Jeg bestemte meg tidlig i prosessen for kvalitativ forskning, da jeg ønsket å få frem foreldres subjektive opplevelser og tanker. Kvalitativ tilnærming kan benyttes for å utforske menneskelige ytringer eller utfordre gjeldende oppfatninger omkring et tema det er lite kunnskap om (Ellingsen og Drageset, 2008). Et kvalitativt forskningsintervju har et mål om å få frem betydningen av folks erfaringer, og å avdekke deres opplevelse av verden (Kvale og Brinkmann, 2010, s.21). I dette prosjektet ønsket jeg å se nærmere på hvilke opplevelser og behov foreldrene forteller om etter å ha mottatt hjelpetiltaket, for å kunne si noe om hva som er viktig for foreldre og dermed deres familier i samarbeidet med barneverntjenesten. Studiens mål er ikke en evaluering av tiltaket med fokus på profesjonsutøveren, men fokus på hva foreldrene er opptatte av. Gjennom min tolkning av dette med det teoretiske rammeverket som er presentert, håper jeg å kunne bidra med erfaringsbasert kunnskap fra foreldrenes perspektiv til profesjonsutøverne i praksis, for å skape et godt samarbeid med familier.

Det finnes mange ulike hjelpetiltak barneverntjenesten kan beslutte å tilby en familie, men ettersom råd og veiledning er det mest brukte hjelpetiltaket, og det er et endringsorientert tiltak rettet mot hele familien, ønsket jeg å avgrense det til det. Det at alle informantene hadde mottatt samme type tiltak gjorde at jeg kunne se etter temaer på tvers av intervjuene i min analyse, for å se hvilke behov som kom til uttrykk og på hvilken måte.

3.2 Utvalg og rekruttering

Jeg ønsket å intervju opp til fem ulike familier som mottar eller nylig har mottatt hjelpetiltaket råd og veiledning fra barneverntjenesten. Størrelsen på utvalget ble vurdert ut fra både hvor mange informanter jeg hadde behov for, for å få tilstrekkelig empirisk materiale til å kunne analysere resultatene, men også begrense det med tanke på tid og ressurser. Jeg tydeliggjorde at jeg ikke hadde noe «kriterium» for hvordan familien skulle se ut, for eksempel to foreldre som bodde sammen med barna, gjerne det vil kaller «kjernefamilien». På grunn av det mer liberale synet på hva som defineres som familie, samt egne erfaringer som familieveileder, ønsket jeg å komme i kontakt med et realistisk utvalg av familier som er i kontakt med barneverntjenesten. I utgangspunktet ønsket jeg å snakke med flere personer i samme familie, for å utforske hvordan tiltaket opplevdes av ulike familiemedlemmer, slik at nyanser i opplevelsen skulle komme frem. Dette opplevde jeg raskt at ikke lot seg gjøre så

lett. De fleste av foreldrene jeg etter hvert kom i kontakt med var enten aleneforsørgere, eller hadde brutte relasjoner i familien som gjorde det utfordrende å komme i kontakt med «den andre». Barna/ ungdommene i familiene jeg kom i kontakt med var i svært ulik alder, i tillegg uttrykte enkelte foreldre at det var belastende for barna og måtte forholde seg til mange ulike voksenpersoner. Jeg valgte derfor å fokusere på foreldrenes opplevelser i dette prosjektet. Min erfaring med å rekruttere flere familiemedlemmer fra samme familie sammenfaller med tidligere forskningsartikler, hvor det er lite empiri på studier gjort på hele familien. Ettersom jeg ikke fikk tilgang til flere familiemedlemmer i samme familiesystem, vil analysen av materialet ta utgangspunkt i historiene og opplevelsene til én forelder i fire ulike familiesystem.

For å komme i kontakt med aktuelle informanter startet jeg med å henvende meg til ulike barneverntjenester i kommunen, for å kunne få tilgang til dem via saksbehandlere eller familieveiledere. De fikk et informasjonsskriv med beskrivelse av prosjektet og informasjon om hvordan empirien ville bli behandlet. Jeg henvendte meg ikke til den bydelen jeg selv bor i, i fare for å komme i kontakt med familier jeg har kjennskap til i nærmiljøet etc. Gjennom tidligere arbeidsplass, som jeg var tilknyttet i oppstarten av mitt masterprosjekt, hadde vi også kontakt med barneverntjenester i ulike kommuner på Østlandet. Disse tok jeg kontakt med. Min veileder ved fakultetet hadde også tips til ansatte ved barneverntjenester i ulike bydeler som jeg har vært i kontakt med for å skaffe informanter.

Videre tok jeg kontakt med en organisasjon for barnevernsforeldre, som har mottatt ulike tiltak fra barneverntjenester rundt om i landet.

Etter en lang prosess med å rekruttere informanter endte jeg opp med 4 foreldre som jeg intervjuet én gang. Jeg var avhengig av å komme i kontakt med informantene via saksbehandlere eller familieveiledere i barneverntjenesten og via organisasjoner, og kunne dermed ikke styre denne prosessen helt selv. Jeg var avhengig av at mine kontaktpersoner hadde tid og interesse av å videreformidle invitasjonen min til aktuelle familier. Informantene jeg har snakket med bor forskjellige steder på østlandsområdet og har mottatt hjelpetiltak fra ulike kommuner. Det er både kvinner og menn, og i ulike aldre. Felles for dem er det at de har avsluttet et hjelpetiltak fra barneverntjenesten, eller er i en avslutningsfase av tiltaket. De bor også alle sammen med barna minimum 50% av tiden.

3.3 Utarbeiding av intervjuguide

Den mest brukte fremgangsmåten i kvalitative intervjuer er delvis strukturert tilnærming. Det vil si at temaene for samtalen fastlagt på forhånd, men rekkefølgen kan bestemmes underveis i samtalen. Fordelene ved et slikt kvalitativt intervju er at jeg som forsker kan følge informantens fortelling, samtidig som jeg får informasjon om de temaene jeg har bestemt på forhånd (Thagaard, 2002).

Intervjuguiden hjelper meg som forsker til å holde meg innenfor tema og dra samtalen videre, men samtidig åpner det opp for utfyllende svar og uforberedt informasjon som jeg ikke ønsker å gå glipp av. Et forarbeid av denne type med en intervjuguide vil også være med på å forme hva jeg søker av informasjon av informantene, og hva jeg ser etter i analysedelen i etterkant.

I arbeidet med intervjuguiden var jeg opptatt av å stille spørsmål som oppfordret informantene til å fortelle om sine opplevelser og formidle sine historier. Ut ifra tema for prosjektet, og min problemstilling laget jeg meg tre forskningsspørsmål, som jeg brukte i arbeidet med å utforme en intervjuguide. Spørsmålene i intervjuguiden skulle gi meg svar på forskningsspørsmålene og dermed min problemstilling. Mine forskningsspørsmål var;

Hva forteller familier om oppstarten av hjelpetiltaket? Hvordan kan det å få hjelpetiltak iverksatt av barneverntjenesten bidra til endring av familiens livssituasjon? Hvordan virker hjelpetiltakene i regi av barneverntjenesten på familien som helhet og på foreldrenes opplevelse av dem som foreldre?

Ettersom jeg ønsket å undersøke foreldrenes opplevelser knyttet til det å motta hjelpetiltak, valgte jeg å stille åpne spørsmål som inviterte foreldrene til å fortelle om nettopp dette. Jeg lagde en intervjuguide¹ med relativt få, men åpne spørsmål med hensikt om å få informantene til å fortelle mest mulig fritt om temaene, og for at jeg som forsker kunne legge merke til hva de som foreldre var opptatte av. Intervjuguiden ble endret noe før siste intervju. Denne justeringen var mitt ønske om utforskning av avslutningen av tiltaket, som fanget min interesse underveis i intervjuprosessen. I tillegg endret jeg formuleringen på spørsmålene fra «dere» til «du», da jeg i utgangspunktet hadde tenkt å snakke med flere familiemedlemmer, men endte opp med å snakke med én forelder i hver samtale.

---

¹ Se vedlegg 2: Intervjuguide

Det kan være hensiktsmessig å starte intervjuet med noen «enkle» spørsmål eller beskrivelser i starten, slik at informantene føler seg trygge og ivaretatt under samtalen, og det vil være lettere å åpne seg opp om de litt vanskeligere temaene (Thagaard, 2002, s. 94). Jeg startet for eksempel intervjuene med å be informantene beskrive hva de legger i ordet hjelpetiltak og hvilke tiltak de har mottatt. Videre i samtalen gikk jeg mer konkret inn på tiltaket de har hatt, og hvordan forelderen jeg snakket med opplevde at det påvirket familien og relasjonene dem imellom. Jeg berørte tema som hvordan de selv beskrev seg som familie og videre hvordan avslutningen av tiltaket opplevdes for foreldrene. Avslutningsvis stilte jeg mer generelle spørsmål om tiden nå og hvordan de opplevde samtalen de nettopp hadde hatt med meg. Dermed fikk intervjuene preg av en nøytral start, en stigning mot emosjonelt nivå underveis og som ble nedtonet mot slutten (Thagaard, 2002, s.94).

3.4 Gjennomføring av intervjuer

Gjennomføringene av intervjuene foregikk på digitale plattformer som zoom og skype. Dette var av hensyn til de gitte smittevernrestriksjonene i forbindelse med Covid-19. Alle informantene ble informert om dette på forhånd og samtykket til dette. I starten av intervjuene informerte jeg om frivillig samtykke og spurte om det var noen spørsmål i forbindelse med dette etter de hadde lest informasjonsskrivet² de fikk tilsendt i forkant. I tillegg informerte jeg om at jeg hadde en lydopptaker som jeg tok opp intervjuet med og fikk samtykke fra informantene på lydfil.

For at det skal bli enklere å bruke informasjonen som kom frem i intervjuet, ønsket jeg å ta opp samtalen elektronisk. På den måten kunne jeg høre gjennom intervjuet flere ganger og transkribere dette. En annen fordel med å ta opp intervjuet, var at jeg som intervjuer kunne følge med på samtalen og følge opp det informantene sa uten å konsentrere meg om å skrive notater underveis, og dermed stå i fare for å gå glipp av viktig informasjon (Thagaard, 2002). I en transkriberingsprosess er det viktig å ta stilling til om alt skal skrives direkte av eller ikke. Det er vanlig å velge en ordrett transkribering, noe jeg også gikk for, men det er da viktig å være klar over at eventuell vektlegging av ord, stemninger, ansiktsuttrykk, pauser, gråt og latter blir fraværende (Ellingsen og Drageset, 2008, s.31).

---

² Se vedlegg 1 Informasjonsskrivet

3.5 Analyse

For å analysere empirien har jeg valgt tematisk analyse som fremgangsmåte. Tematisk analyse er en fleksibel tilnærming og kan sies å være den mest grunnleggende tilnærmingene innenfor kvalitativ analyse (Johannessen, Rafoss og Rasmussen, 2018, s. 278).

Målet med tematisk analyse er å gruppere data med fellestrekk inn i temaer (også kalt kategorier), som til sammen kan gi meg svaret på forskningsspørsmålene. Ved å kategorisere dataen på en slik måte ble det lettere å holde orden i empirien, men også å få øye på nye sammenhenger. Dette ga meg mulighet til å oppdage temaer jeg i utgangspunktet ikke så etter, som for eksempel temaet makt i relasjonen mellom foreldrene og familieveilederen.

Det første steget i tematisk analyse er forberedelse, som vil si å skaffe dataen og få en oversikt over den (Johannessen et.al., 2018, s.283). Min måte å skaffe inn dataen på var gjennom intervjuer med foreldre, som jeg tok opp elektronisk og transkriberte i etterkant. Dermed hadde jeg dataen jeg samlet inn nedskrevet og anonymisert. I denne fasen leste jeg bare over intervjuene, uten å fordype meg ned i detaljene. Jeg noterte kort etter jeg hadde lest gjennom for å kunne se tilbake på hva det var jeg ble opptatt av første gangen jeg leste gjennom ved en senere anledning. Etter jeg hadde lest gjennom gikk jeg over til neste steg i analysen, nemlig koding.

Koding handler om å framheve og sette ord på viktige poenger i dataene våre (Johannessen et.al, 2018, s.284). Uansett om vi er bevisst det eller ikke koder vi med et spørsmål i tankene. Spørsmålet jeg stilte meg da jeg begynte med kodingen var «hva handler dette om?». Jeg kodet i margen på transkriberingen av intervjuene, samtidig som jeg noterte ned tanker og refleksjoner jeg fikk underveis i denne prosessen.

Etter jeg hadde gått gjennom alle intervjuene og kodet i margen gikk jeg videre til neste steg, som er kategorisering. Kategorisering innebærer å sortere data i mer overordnede kategorier, også kalt temaer (Johannessen et.al, 2018, s.295). Ved å samle all dataen jeg hadde kodet, og se på mine notater fra denne prosessen, så jeg fort noen mer overordnede temaer som gikk igjen i datamaterialet mitt. Jeg satt derfor opp fire hovedtemaer ut ifra mitt forskningsspørsmål og det datamaterialet jeg nettopp hadde gått over. Jeg opplevde i denne fasen av prosessen at mine forskningsspørsmål formet hva jeg så etter, samtidig som den dataen jeg hadde var med på å påvirke problemstillingen min. Derfor er ikke dette en helt

lineær prosess, men mulighet for å gå litt frem og tilbake i stegene for analysen.

Problemstillingen for dette prosjektet ble endret noe etter gjennomgangen av datamaterialet.

Den siste fasen i analysearbeidet er rapportering. Rapportering innebærer å skrive frem temaene i resultatdelen av oppgaven (Johannessen et.al., 2018, s.301). Under hver kategori delte jeg opp i undertemaer som bidro til å gi svar på problemstillingen, og for å kunne presentere det på en utfyllende og dekkende måte. Jeg samlet data som gikk igjen fra alle intervjuene og tok med eksempler for å illustrere tematikken. I presentasjonen av dataen kommer også min tolkning av empirien, og hvordan jeg forstår foreldrenes historier og formidlinger. I denne delen av prosessen oppdaget jeg at noen av underkategoriene under hvert hovedtema gikk over i hverandre, og jeg gjorde noen justeringer som å slå sammen underkategorier og delte opp hovedtemaene i tre kategorier med undertema, isteden for de fire jeg hadde skrevet ned. Dermed var kategoriseringsfasen og rapporteringsfasen nært bundet og til dels overlappende. Etter jeg hadde justert hovedtemaene med tilhørende undertemaer, gikk jeg tilbake til dataen for å hente ut flere sitater for å illustrere funnene. De tre hovedkategoriene med enkelte undertema vil bli presentert i kapittel 4; Presentasjon av funn.

3.6 Etske vurderinger

Kvalitativ forskning er fylt med etiske problemstillinger på grunn av de komplekse forholdene som er forbundet med å utforske menneskers privatliv og beskrivelsene av dette (Kvale og Brinkmann, 2010, s.80). I intervjuene mine oppstod det et menneskelig samspill som kan ha påvirket informantene og kunnskapen som ble skapt i samtalen. Derfor er etiske vurderinger noe jeg måtte forholde meg til under hele prosessen, fra planleggingsfasen av intervjuene og til masteroppgaven var ferdig skrevet og levert. Gjennom å se nærmere på min rolle som forsker i dette prosjektet vil jeg belyse noen av de mest sentrale problemstillingene jeg møtte på underveis i prosessen.

For å kunne gjennomføre mitt forskningsprosjekt sendte jeg inn søknad til Norsk senter for forskningsdata (NSD). I denne søknaden, som er for å sikre personvern under forskning, kom det frem hvilke opplysninger jeg skulle innhente, formålet med prosjektet, hvordan jeg skulle oppbevare datamaterialet og hvilke rutiner jeg hadde for å ivareta personvern underveis i prosessen. Da denne søknaden ble godkjent kunne jeg gjennomføre intervjuene³. Jeg hadde

---

³ Se vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

også en «risiko for sårbarhetsanalyse» i samarbeid med studiestedet i forkant av søknaden jeg sendte til NSD. I denne analysen ble eventuelle risikoer og konsekvenser knyttet til innsamling og oppbevaring av data vurdert, ettersom informantene i mitt prosjekt var under kategorien sårbare grupper.

I forkant av intervjuene hadde alle informantene som hadde takket ja til å stille opp mottatt et informasjonsskriv om prosjektet. I dette skrivet fremkom formålet med prosjektet, og at dette var frivillig å delta på. Det kom tydelig frem at samtykke kan trekkes når som helst i prosessen, uten at det fikk negative konsekvenser for dem. Dette nevnte jeg også muntlig i starten av intervjuene. Informantene ble også informert om at lydfilen ble oppbevart bak passordbeskyttelse, at det kun var jeg som hadde tilgang på dem, og at det ble slettet etter transkribering. Samtidig informerte jeg om at allerede i transkriberingen ble de anonymisert med fiktive navn og utelatelse av opplysninger som kan gjenkjenne dem. Jeg ba også informantene om å utelate navn til andre personer, ansatte i barneverntjenesten hvis mulig for å sikre anonymitet enda bedre. Likevel, om navn ble nevnt ble dette anonymisert eller utelatt fra transkriberingen.

3.6.1 Intervjuerens rolle

Prosjektet mitt, metoden jeg anvender og meg selv som forsker plasserer jeg innenfor et sosialkonstruksjonistisk og hermeneutisk perspektiv. I det sosialkonstruksjonistiske perspektivet skapes data i samhandling og interaksjon (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.34). Vi konstruerer «sannheter» gjennom sosiale prosesser, bestemt av den kulturelle og historiske konteksten vi befinner oss i. I min datainnsamling, kvalitative intervju, skapes kunnskap ved at jeg som forsker tolker informasjonen jeg har fått i interaksjon med informantene. Min oppgave som forsker er å utforske informantenes virkelighet og min tolkning av dette vil gi kunnskap om hvordan forstå foreldrenes behov i konteksten de befinner seg i. I min tolkning av informantenes mening kommer forankringen i hermeneutikken inn. Den hermeneutiske retningen handler om hvordan vi forstår og fortolker mening (Thomassen, 2020, s.162). Å forstå meningen med fenomener eller utsagn er noe vi mennesker gjør ubevisst, ut ifra vår forforståelse. Hans-Georg Gadamer (1900-2002), som er sentral innenfor hermeneutikken, pekte på at vår forforståelse er historisk og kulturell betinget, og utgjør vår «forståelseshorisont» (referert i Thomassen, 2020, s.170). I min analyse av datainnsamlingen tolket jeg informantenes opplevelser i lys av konteksten, som var at de snakket om opplevelser knyttet til det å motta hjelpetiltak fra barnevernet. Mine tolkninger av informantenes opplevelser ga

meg igjen en videre forståelse av helheten, hvordan hjelpetiltakets utforming påvirket informantene. Innenfor den hermeneutiske posisjonen kalles dette for den hermeneutiske spiral (Thomassen, 2020, s. 171).

Som intervjuer i et kvalitativt forskningsprosjekt er min rolle knyttet til noen retningslinjer for å stille spørsmål. Jeg utarbeidet en intervjuguide i forkant av intervjuene, der spørsmålene er inndelt etter hovedtemaer, og hvor det ligger en mulighet til å utdype disse temaene videre. En utfordring kan være å følge informanten i sin utdyping av temaene i samtalen, samtidig som jeg har et ansvar for å dekke bredden i temaene slik at vi har vært gjennom alt vi skal i løpet av samtalen (Thagaard, 2002, s.91). I intervjuene opplevde jeg ulik vanskelighetsgrad knyttet til det å holde seg til intervjuguiden og temaene jeg hadde satt opp på forhånd. I enkelte samtaler «fløyt» praten lett og informantene svarte utdypende uten behov for oppfølgingsspørsmål. I andre samtaler opplevde jeg at enkelte temaer vekket emosjonelle reaksjoner hos informanten, som gjorde det mer utfordrende for meg som intervjuer å skulle gå mer i dybden på det. Det var viktig for meg som intervjuer å ha respekt for informantene og deres begrensinger til hva de ønsket å snakke om, samt passe på at de ikke skulle oppleve det som belastende å delta på dette prosjektet.

Min rolle som forsker blir påvirket av min forforståelse og bakgrunn, som innenfor hermeneutikken blir kalt forståelseshorison. Det at jeg selv er utdannet familieterapeut, og jobber som familieveileder, kan være med å forme det jeg ser etter i dette prosjektet. For eksempel kan jeg ha gått glipp av informasjon fra informantene ved at jeg har tatt for gitt at jeg forstod hva de mente med ulike begrep, og dermed ikke stilte oppfølgende spørsmål.

3.7 Studiens kvalitet

Jeg vil i dette avsnittet bruke begrepene pålitelighet og gyldighet for å beskrive hvordan jeg har hatt fokus på og ivarettatt dette under denne forskningsprosessen.

3.7.1 Pålitelighet

Pålitelighet blir særlig viktig i hvordan jeg som intervjuer stiller spørsmål. Stiller jeg for eksempel ledende spørsmål vil det påvirke svarene, og dermed svekke påliteligheten til oppgaven. Allerede da jeg bestemte meg for tema for dette prosjektet, lå det noen tanker og interesser bak min beslutning om hvorfor jeg ønsket å forske på akkurat dette temaet. Det

handler om et fag jeg selv jobber med og er veldig engasjert i, noe som kan være en «fare» for at jeg ser etter det positive og det som fungerer bra. Samtidig har jeg også noen hypoteser, basert på egne erfaringer på jobb, som omhandler det jeg ønsket å undersøke. Det vil til en viss grad også være med meg i prosessen i intervjuene og i analysearbeidet med intervjuene, og det var viktig at jeg var bevisst på dette underveis. I arbeidet med intervjuguiden hadde jeg fokus på å stille åpne spørsmål som ikke leder informantene en bestemt vei, samtidig som jeg tenkte over ordvalget i spørsmålene, slik at de skulle invitere informantene til å fortelle mest mulig fritt. Jeg har i dette prosjektet kun fått tilgang til informasjon og opplevelser fra ett medlem av et familiesystem. Informanten blir derfor en representant for familiesystemet ved at han eller hun svarer ut fra sin egen opplevelse og virkelighetsforståelse. Det kan derfor være preget av mindre nyanser enn om jeg hadde fått tilgang til flere medlemmer av samme familie.

Som nevnt tidligere i kapittelet skapes kunnskap i dette prosjektet gjennom dialog med informantene og min fortolkning av denne. Min nøytrale posisjon som forsker (at jeg ikke er tilknyttet en barneverntjeneste eller har en relasjon til informantene fra før) tenker jeg kan styrke påliteligheten i studien. Informantene står fritt til å fortelle deres opplevelser uten å risikere noe, som for eksempel når de blir bedt om å evaluere samarbeidet med den profesjonelle til stede. For å øke påliteligheten av studien har jeg også forsøkt å beskrive alle steg i prosessen, og begrunne for valg og eventuelle avgrensninger jeg har tatt.

3.7.2 Gyldighet

Gyldighet brukes i forskning for å se på om en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke. Eller sagt med andre ord; måler jeg det jeg tror jeg måler? (Kvale og Brinkmann, 2010, s.250). I kvalitativ forskning kan dette være vanskeligere å dokumentere, da det ikke er snakk om tall i datamaterialet. Likevel kan en vid oppfatning av begrepet si noe om mine observasjoner og funn reflekterte det jeg ønsket å få vite noe mer om.

I tråd med de etiske vurderingene bør et gyldig forskningsdesign produsere kunnskap som er til fordel for mennesket, og minimalisere skadelige konsekvenser (Kvale og Brinkmann, 2010, s.253). Jeg ønsker med dette prosjektet å bidra med kunnskap til systemet som tilbyr hjelpetiltak til familier ved å trekke frem erfaringer og opplevelser foreldre sitter igjen med. Dette kan si noe om hvilke behov de har hatt og har etter tiltaket er over. Gyldighet i kvalitativ forskning handler også om intervjuets kvalitet og informantens troverdighet. For å

kontrollere at mine tolkninger ikke kom i veien for det foreldrene fortalte i samtalen spurte jeg underveis om jeg hadde forstått dem riktig ved å gjenta eller oppsummere det de hadde sagt. På den måten fikk foreldrene mulighet til å rette opp eller korrigere dersom jeg ikke hadde forstått dem riktig.

Troverdigheten i forskningen styrkes også ved å skille på direkte informasjon fra foreldrene, og mine tolkninger og analyse av informasjonen (Thagaard,2002, s.178). En måte jeg gjorde det på er å vise tydelig i teksten hvor jeg siterer direkte fra en informant og hva som er mine tolkninger og betraktninger knyttet til disse sitatene.

4. Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil jeg presentere funnene fra min datainnsamling. Informantene har fått fiktive navn. Jeg har delt funnene inn i tre ulike temaer som vil bli presentert hver for seg, med underkategorier til hvert tema. Temaene med underkategorier vil se slik ut;

Å møte det uforutsigbare

Ulike maktaspekt i samarbeidet

Forventinger til barnevernet

Et bredt blikk

Komplekse prosesser

Å se de gode intensjonene

Ulike tilnærminger i en helhetlig prosess

Å klare seg selv

Hjelper som en del av familiesystemet

Gjøre familie

4.1 Å møte det uforutsigbare

I utgangspunktet var ikke makt og maktbalansen i endringsarbeidet et tema jeg eksplisitt spurte etter i intervjuene. Informantene i mitt prosjekt formidlet beskrivelser av det å være mottaker av hjelpetiltaket som jeg tolket som et uttrykk for maktaspektet mellom de selv og den profesjonelle. Alle informantene pekte på erfaringer med å føle seg inkludert og likestilt i samarbeidet, som en påvirkende faktor for opplevelsen av tiltaket.

4.1.1 Ulike maktaspekt i samarbeidet

Alle informantene pekte på viktigheten av likeverd i samarbeidsrelasjonen. Det kom tydelig frem at informantene opplevde et behov for en viss kontroll over hva som skulle skje, og tydeliggjøre rammene for tiltaket.

En informant var opptatt av hvilken posisjon han opplevde å ha ved starten av tiltaket:

Tore: «Du kan ikke vinne. Selv så opplevde jeg at jeg ble knea liksom, og så skal vi starte og sloss.»

For denne forelderen opplevdes oppstarten av tiltaket som kaotisk og overraskende. Det var utydelig for meg hvilket møte informanten refererte til, men det er tydelig at informanten snakker om en opplevelse av ulike posisjoner knyttet til makt i samarbeidet under oppstarten av tiltaket;

Tore: «(...) du kommer inn der og det sitter noen, og du vet at de kan ha myndighet til å gjøre nesten hva som helst ikke sant.»

Informanten viser en opplevelse av å ikke vite hva de profesjonelle hjelperne kan beslutte, og jeg tolker dette som frykt for konsekvensene de ulike aspektene for makt kan ha.

Dette forteller meg at det kan være utfordringer knyttet til å skape et godt samarbeid mellom familien og veilederen hvor det er uttrykt en stor bekymring som forelderen(e) ikke selv kjenner seg igjen i. Denne forelderen forteller om et ulikt utgangspunkt for samarbeidet, der han må kjempe seg opp igjen for å kunne vinne tilbake «makten» for sin egen familie.

Frykten for det uvisse kom også frem da en annen informant fortalte;

Guro: «Jeg opplevde at den ene veilederen gikk fysisk til angrep på min datter, og det har ikke jeg turt å si i fra om for at jeg er redd for at konsekvensene blir enda større hvis jeg gjør det.»

Det kan tolkes som at for denne forelderen var relasjonen til veilederen forbundet med frykt, da hun ikke følte seg sikker på hva som kunne bli konsekvensene for henne og familien om hun sa i fra om ting hun reagerte på. Behovet for å bli hørt, som denne forelderen snakket om flere ganger i løpet av samtalen, ble ikke tilfredsstilt. Når informantene snakker om å ikke bli sett eller hørt i sin rolle som forelder tolker jeg dette som en utrygg opplevelse.

Opplevelsen av frykt kunne variere, og samarbeidet kan oppleves likeverdig og i mindre grad preget av frykt og ujevn maktbalanse. To informanter beskrev det slik:

Solveig: «De spør oss tilbake hva kan dere gjøre bedre eller hva kunne hun ha gjort, hva kunne du ha gjort annerledes. Så det var mer til en reflekterende samtale da.»

Hermann: «Men i og med at hjelpetiltaket var å hjelpe meg så spurte de jo hva vi mente de kunne hjelpe med. Og jeg var veldig klar på det at de kunne prøve å snakke med Nav og få de til å hjelpe, og sånn sett så føler jeg vel at vi har hele tiden blitt spurt om hva slags hjelp vi ønsker.»

Disse to informantene snakker også om oppstarten av tiltaket. De forteller om en opplevelse av å bli hørt, og at tilnærmingen til familieveilederen ikke er korrigerende, men veiledende. Ved at veilederen ikke setter seg selv inn i en ekspertposisjon, men utforsker hvilke tanker og ønsker familien selv har, opplever informantene at de blir respektert som foreldre. Det er tydelig at for informantene var det viktig at familieveilederen var nysgjerrig på hvilke løsningsforslag de kom med selv, slik at de var med på, og drev endringsprosessen i større grad selv med hjelp av veileder.

4.1.2 Forventninger til barnevernet

Alle informantene var opptatte av at et hjelpetiltak skal være til hjelp for det opplevde problemet familien har. Informantene formidlet hva de la i begrepet hjelpetiltak;

Tore: «(...)altså det handler jo om løsninger. Tiltak for å løse noe som er problem eller vanskelig da.»

Solveig: «Jeg tenker det er veiledning, som er utarbeidet fra det problemet vi hadde.»

Hermann: «(...) tiltak er jo noe du gjør, og hjelpetiltak må jo bety at noe du gjør for at de du hjelper skal få en bedre situasjon.»

Guro: «jeg tenker nok og at hjelpetiltak ofte, altså, det skal jo hjelpe for å være en støtte for de det gjelder.»

Informantene var opptatte av at et hjelpetiltak skal være til hjelp og støtte for de som mottar det. Det er tydelig at informantene vektlegger sin deltakelse til å spille inn hva de ønsker hjelp til som et viktig moment i hva de legger i ordet hjelpetiltak, og hva begrepet betyr for dem.

Informanten utdypet det videre:

Guro: «Og det ser jeg ofte på som en svakhet da i hjelpetiltaksarbeid at vi foreldre ikke får være med og evaluere og at konklusjonen hvis det ikke fungerer er at det er vi som svikter og ikke at det er metoden eller fremgangsmåten»

Det er tydelig at for informanten er det viktig å bli inkludert i evalueringer underveis i hjelpetiltaket. Dette tolker jeg i sammenheng med hva alle informantene var opptatte av, å være delaktig i å definere hva som er problemet, men også i å finne løsninger for seg sin egen familie. Ut ifra det informantene sier forstår jeg behovet for å være inkludert underveis i evalueringer. Dette for å sikre delaktig medvirkning slik at fokuset ligger der de ønsker, både i oppstart av tiltaket og underveis. Informanten viser også til en opplevelse av at det er foreldrene som svikter hvis det blir konkludert med at tiltaket ikke virket tilstrekkelig. Jeg tolker informantens slik at det da kan være ulike grunner til at det ikke har fungert, men at hennes opplevelse er at dette ikke blir fokusert på, og at det er hun som har sviktet.

I tillegg var informantene opptatte av det medieskapt bilde av barnevernet, enten når de snakket om ulike opplevelser av makt i relasjonen, eller at de uoppfordret ønsket å si noe om dette. Jeg har valgt å tolke dette under temaet forventninger, ettersom det forteller meg noe om hvilken forforståelse de gikk inn i samarbeidet med barnevernet med.

Hermann: «Jeg kan jo si det til slutt at jeg kjenner jo ikke igjen de beskrivelsene som du av og til har sett om barnevernet. Det er jo et hatobjekt, men nå tror jeg også dette er veldig, at det er litt avhengig av hvor i landet du er, altså barnevernet er ikke barnevernet. Det er litt personavhengig på godt og vondt tror jeg.»

Solveig: «Jeg har kanskje nevnt det før, men jeg vil si det en gang til, at de fleste er redd for å spørre om hjelp hos barnevernet og de venter lenge. Det er mye god hjelp å få, så det er det man må få ut til folk kanskje. Jeg vet det er mange som sliter i stillhet uten å nevne

problemet til andre og barnevernet har et dårlig rykte på seg. Men det er ikke nødvendigvis alltid riktig»

Informantene viser at de hadde et bilde av hvordan barnevernet var før de kom i kontakt med dem selv, eller også i oppstarten av tiltaket. Dette tolker jeg at handler om hvordan barnevernet fremstilles i media, og hvem som uttaler seg om saker hvor utfallet er alvorlig for de involverte. Jeg forstår budskapet til informantene slik at frykten er for høy for å spørre om hjelp kan problemene vokse og bli større enn de i utgangspunktet hadde trengt å bli. I tillegg kommer det frem at en viktig faktor for informantene i denne prosessen var kontakten de fikk med familieveilederen.

Guro: «(...) de jobber jo i den samme tjenesten, de har det samme målet tror jeg og allikevel har de to ekstremt forskjellige måter å møte meg på.»

Informanten forteller om to familieveiledere som samarbeider med hennes familie. Det er tydelig at for informanten oppleves kontakten med de to veilederne ulikt, selv om de jobber ut ifra samme mål og mandat. Dette sammenfaller med det informanten over forteller om, hans opplevelse av at inntrykket man får fra barnevernet er personavhengig.

4.2 Et bredt blikk

Alle informantene formidlet et sammensatt bilde av sin situasjon, både i oppstarten av tiltaket, men også underveis i endringsprosessen og etter endt tiltak. I de følgende underkategoriene vil jeg se nærmere på hvordan informantene snakket om en helhetlig tilnærming i samarbeidet med barneverntjenesten.

4.2.1 Komplekse prosesser

I intervjuene ble informantene spurt om opplevelser de hadde knyttet til oppstarten av tiltaket. Dette svarte en informant på spørsmål om hva hun hadde behov for i oppstarten av tiltaket, sett i ettertid:

Guro: «(...) tankemåten om at man skal se på det helhetlige på en måte familiebildet.. jeg har veldig tro på sånn måte å gripe inn særlig i de tilfellene som er veldig komplekse og uoversiktlige, for å rydde litt i andre ting som kan forstyrre

veiledningen (...) Men situasjonen i dag er jo og mye mer kaotisk enn den var første gangen»

Informanten referer til to ulike oppstart med tiltak fra barneverntjenesten, og hun snakker her om det tiltaket hun er i ferd med å avslutte nå. Informanten viser en forståelse for at ulike hendelser eller livssituasjoner kan påvirke hennes kapasitet i veiledningen. Videre formidler informanten et behov for å bli møtt ved å se det helhetlige bildet, særlig der hvor det er uoversiktlig eller sammensatte problemer i familien. Jeg tolker denne informanten dit at hun selv har en oppfattelse av hvordan hele bildet er med og påvirker den situasjonen hun er i, og dermed også veiledningssituasjonen. Informantene pekte også på opplevelser av ubehag da de så tilbake på oppstarten av tiltaket;

Hermann: *«Jeg husker ikke, jeg må bare innrømme det. Det var ganske, det var en kaotisk del av livet»*

Tore: *«Det var kjempeutrivelig, også skjønner jeg at barna har hatt en dialog og liksom sagt at nei vi har det ikke bra hjemme (...) jeg vet ikke om det finnes noe bedre måte, men det er ikke grenser for hvor ubehagelig det er.»*

Informantene formidler ulike opplevelser av ubehag knyttet til oppstarten av tiltaket når de ser tilbake på det. Jeg forstår informantenes opplevelser av ubehag relatert til å være i en sårbar og vanskelig livssituasjon. Videre forteller informanten om hvordan han ønsket å bli møtt ved oppstarten av tiltaket, og ved utarbeidelse av mål for endringsarbeidet;

Tore: *«problemet er at noen står og kjefter på barna. Det er det som er det synlige ikke sant. Hva er årsaken til at man kjefter, jo det kan jo være det at.. det kan jo være en million grunner til det ikke sant. Men veldig ofte er det en grad av frustrasjon.»*

Det er tydelig at for informanten, har denne prosessen gjort han oppmerksom på at det kan være vanskelig og også uhensiktsmessig å ha alt fokuset på det synlige problemet. Informanten viser en forståelse for at det ikke én grunn til at det oppstår situasjoner med kjefting, men at det kan være mange ulike faktorer som spiller inn til hvordan ting har blitt som de har.

Alle informantene var i ettertid enig i tiltaket i den grad at de som familie hadde behov for hjelp til å få det bedre sammen. Likevel er det viktig for informantene å bli forstått i oppstarten av tiltaket og hvordan de kan jobbe med endring på en best mulig måte. Videre kobler informanten kompleksiteten i utfordringene sammen med kapasitet;

Tore: «her er det ikke bare snakk om en endringsprosess, her er det jo snakk om holdt på å si livsstilsendring. Du skal endre på absolutt alt.»

Informanten viser hvor omfattende et slikt tiltak kan oppleves, og hvor mye kapasitet det krever å jobbe med endringer. Jeg tolker denne informanten slik at kapasiteten han brukte på å være en del av tiltaket og ønske om endring påvirket kapasiteten på andre områder i hverdagen. Dette tolker jeg at kan handle om at foreldrene blir bevisst på ting de må jobbe med og endre på, og at det kan oppleves vanskelig. Endringer på et område kan føre til bevissthet om at nye områder av hverdagen også blir endret.

4.2.2 Å løfte frem de gode intensjonene

Et tema som gikk igjen hos alle informantene var å bli anerkjent som foreldre, og et behov for å bli sett og hørt på hva som fungerte bra. Jeg forstår det som et behov for å løfte frem ressurser hos foreldrene gjennom dialog i endringsprosessen.

Solveig: «Selv om jeg kan mye fra før av så klarte jeg ikke å praktisere det hjemme hos meg.» (...) «så var de på fra dag én at det er vi som sitter med fasiten, det var bare kommunikasjonen som manglet, og ingenting var feil egentlig, verken hos jenta eller hos meg.»

Guro: «For ofte så kan vi jo ha sunne tanker om det vi ønsker at skal skje, også klarer vi ikke helt å gjennomføre det. Og når veiledere spør såne spørsmål så vil de jo også få mer innsyn, ikke i bare det jeg faktisk gjør, men også tankene bak det.»

Informantene viser et behov for å bli sett i den konteksten de er i, og de viser en forståelse for at det kan være gode intensjoner bak handlingene hvis man blir møtt med nysgjerrighet på det. Jeg forstår det i sammenheng med behovet for en helhetlig tilnærming, og å bli anerkjent på det som er bra, og ikke kun fokusere på problemene. Det viser et tydelig behov hos

informantene om å se etter hva som fungerer for å bygge videre på det i en endringsprosess. Fravær av anerkjennelse på det som fungerte opplevde en informant vanskelig;

Guro: «Jeg fikk en skriftlig tilbakemelding, det gjorde jeg, og den var på tjueto sider og der står det ingenting positivt i det hele tatt og det synes jeg var kjempevanskelig.»

Behovet for å bli sett og bekreftet for de gode intensjonene viser seg også når det var fravær av støttende og positive tilbakemeldinger, noe informanten formidler som en vanskelig opplevelse. Jeg forstår informantens opplevelse her i sammenheng med maktaspektene i relasjonen, hvor familieveilederens ord blir stående i en skriftlig tilbakemelding. Fravær av anerkjennelse og positive tilbakemeldinger kan skape utrygghet hos informanten.

Alle informantene tok opp temaet kommunikasjon i en eller annen form i løpet av intervjuene. Dette var noe alle nevnte at de hadde hatt fokus på i endringsarbeidet og satt igjen med som noe som hadde gjort en forskjell for å få det bedre sammen som familie. På spørsmål om hvordan informantene oppfattet at relasjonene innad i familien hadde blitt endret i løpet av tiltaksperioden, var alle enige om at nye måter å kommunisere på hadde vært viktig styrking av relasjonene.

Solveig: «Det ble endret veldig, for da begynte vi å se.. da vi satt sammen og snakket så kunne jeg se hvordan hun hadde tenkt, hvordan hun hadde tolket hva jeg sa, eller hva jeg har gjort. Så det bragte oss enda nærmere tror jeg, vi ble mer åpne til hverandre, og fikk mer forståelse for hverandre. Så det hjalp med å forsterke relasjonen.»

Hermann: «Så det var vel snakk om å bli litt mer reflektert i forhold til sånne ting som, altså hvordan man fungerer sammen og snakker til hverandre og om det blir krangling har jo ganske mye med hvordan situasjonen er da. Om man er stresset i utgangspunktet eller ikke og hvordan man prater til hverandre og. Så det er en del ting rundt dette vi har snakket om da.»

Informantene viser til en opplevelse av å få hjelp til å se alternative forståelser av virkeligheten og hverandres perspektiv. Det kan høres ut som at informantene har fått en forståelse for hvordan ting henger sammen, at det kan være flere faktorer som ligger til grunn

for en hendelse. I tillegg viser informantene til en tilnærming som har skapt en bredere forståelse for hvordan kommunikasjon blir tolket og forstått innad i familien, og gjennom denne tilnærmingen fått informasjon som har utgjort en forskjell, og styrket relasjonene i familien. En annen informant fortalte:

Tore: «(...)det var jo da det begynte å bli bra ikke sant, da de bra tinga kommer. Barna får sagt hvordan de egentlig ønsker å ha det, vi får sagt hvordan vi egentlig ønsker å ha det.»

Informanten viser en forståelse for at det skjedde en positiv endring da alle medlemmene av familien fikk sagt hvordan de ønsker å ha det, og dermed løfte frem de gode intensjonene og hva som fungerer. Også her viser informanten en opplevelse av å åpne opp for nye måter å forstå hverandre på gjennom hvordan man kommuniserer

4.2.3 Ulike tilnærminger i en helhetlig prosess

I alle intervjuene i denne studien uttrykte foreldrene behov for ulike måter å bli møtt på, både familiesamtaler og individuelle samtaler med veileder eller annen hjelpeinstans. En informant uttrykket savnet etter å ha samtaler alene med hjelperne;

Tore: «dem sier jo på et fly at man skal ta på seg oksygen-masker selv først ikke sant.»

Informanten formidlet et behov for å snakke med noen alene underveis om ting som var utfordrende i endringsarbeidet. I tråd med punktet over, hvor en mor beskriver kompleksiteten i dette arbeidet, vil her fars kapasitet i situasjonen påvirke han i sin relasjon med andre i familien. Basert på det informantene sier, tolker jeg det slik at når foreldrene opplever å få det bedre vil det indirekte hjelpe barna i familien. En far som har det bra vil i større grad kunne ta vare på barna, og se og imøtekomme deres behov. En annen forelder uttrykte det slik;

Hermann: «det er klart at hvis barna skal få det bedre så må hun få det bedre.»

I denne situasjonen var det snakk om mor i familien som hadde behov for hjelp fra en annen instans, slik at resten av familien kunne få det bedre. Det viser at informanten har en forståelse for at mor må få den hjelpen hun trenger for å få det bedre, for at barna skal få det bedre. Informanten viser til en opplevelse av at barna ikke har det bra på grunn av mors

utfordringer, og at ulike tilnærminger innenfor samme tiltak vil bidra til å nå målet, som er at barna skal få det bedre i hverdagen. Videre forteller informanten;

Hermann: «(...)og da snakket vi litt om fungerte og hva som ikke fungerte hjemme og sånne ting. Mest om hva som fungerte da, hva som var positivt liksom. Og hva de tenkte om hva vi ville, hvordan vi skulle være sammen da, for at det her skulle bli mest mulig positivt.»

Informanten viser en forståelse for at ulike tilnærminger kan være hensiktsmessig for å oppnå målet for tiltaket. I tillegg til et behov for å hjelpe mor kunne de også ha fokus på resten av familiesystemet, for å styrke helheten og dermed barnas situasjon. En annen informant var opptatt av det positive med samtalen med flere i rommet;

Solveig: «(...) men da satt vi sammen og «jeg har tenkt sånn og sånn..» og «nei, jeg har tenkt sånn..» , så da ble vi mer forståelsesfulle overfor hverandre da. Det bragte oss nærmere hverandre.»

Informanten beskriver det positive med å ha samtaler sammen med barnet, med en opplevelse av at de kom nærmere hverandre da de lærte nye måter å kommunisere på. For informanten ble det en opplevelse av å komme nærmere hverandre da de fikk hjelp til å forstå hverandres intensjoner, og tanker bak det som ble sagt.

Som en del av en helhetlig tilnærming pekte også alle informantene på et ønske eller behov for samarbeid med andre instanser;

Guro: «(...) akkurat nå føler jeg at vi har riktig tiltak. Avlastning og råd og veiledning. Også må jeg få hjelp til mine, på en måte, utfordringer.»

Hermann: «Jeg tror ikke vi hadde vært der vi er i dag hvis ikke barnevernet hadde maktet å snakke med nav og tenke bredt her altså.»

Tore: «Vi har bedt om å fortsette å få litt støtte inn mot skolen, og BUP og sånne ting.»

Informantene forteller om tilbud som retter seg både mot individene i familien, og mot familien samlet. Foreldrene viser til positive opplevelser knyttet til en helhetlig tilnærming,

med veiledning kombinert med avlastning, samarbeid med nav eller barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUP). Informantene viser forståelse for at tilbud eller tiltak rettet mot én i familien vil være positivt for hele familien, også etter avslutningen av hjelpetiltaket fra barnevernet.

4.3 Å klare seg selv

Informantene fikk spørsmål om hvordan de opplevde overgangen da tiltaket ble avsluttet og tiden etterpå. Felles for alle informantene var et uttrykk om blandede følelser knyttet til avslutningen av tiltaket og overgangen til å klare seg selv. De var også enige om at et behov i denne overgangen var anerkjennelse på at de var gode nok som foreldre.

4.3.1 Hjelper som en del av systemet

Informantene var opptatte av at avslutningen av tiltaket følgelig ble brudd i relasjonen mellom familien og familieveilederen.

Guro: «Ja, altså hun ene fra barnevernet sa at nå trur jeg det er litt sånn som når fuglene skal lære seg å fly, at vi bare må dytte deg ut av rede så vil det gå bra, og de hadde jo rett. Så det gikk jo bra, men jeg synes det er greit at de er der.»

Tore: «Ja det var begge deler, fy faen, på den ene siden så følte jeg liksom at var kommet i mål på den der maratonen da, at jeg kunne ta henda i været og bare «yes», her har vi jobba (...) men på en annen side så var det jo kjempeskremmende å bli overlatt til seg selv. Og bare «shit, hva gjør vi nå liksom?»».

Informantene viser en tydelig ambivalens knyttet til denne overgangen fra å samarbeide med en familieveileder til å fortsette på egenhånd. Jeg tolker det slik at når et endringstiltak har vært vellykket og en relasjon har blitt skapt mellom forelderen og veilederen, kan det være blandede følelser knyttet til det å avslutte samarbeidet. Det kan vise en sammenheng mellom styrken i relasjonen mellom veileder og forelderen, og opplevelsen av utrygghet i avslutningen. Som informantene sier her oppleves det trygt at noen er der som støtte og som en samtalepartner når utfordringer dukker opp. Det forteller meg at hjelperen, her familieveilederen, har blitt en del av systemet som er i en endringsprosess.

Solveig: «Så jeg følte meg litt sånn «hvem skal jeg ringe eller hvem skal jeg ta kontakt med?», så jeg følte meg litt alene. Men jeg hadde fått gode verktøy, så da følte jeg at dette kommer til å gå fint liksom.»

Hermann: «Så sånn sett så er det greit at det avsluttes. Men vi har jo da for så vidt, vi har snakket en del om hvordan vi kan jobbe videre.»

Videre kan det høres ut som informantene hadde en opplevelse av at veilederen uttrykte tro på deres utvikling, og at de hadde fått med seg «verktøy» for hvordan de kunne fortsette endringsprosessen på egenhånd.

4.3.2 Gjøre familie

Alle informantene i mitt prosjekt uttrykte i mer eller mindre grad hvordan de så på sin egen familie, og var opptatte av hvordan deres familie «passet inn» i en barnevernkontekst. Alle informantene var også opptatte av sin rolle som forelder i denne konteksten.

Solveig: «Så jeg tror det er den store endringen de har gjort med meg er at de har lært meg at selv om hun er min datter så kan vi ha forskjellige verdier, selv om hun er min datter og bor under samme tak så kan vi ha forskjellige verdier.»

Informanten fortalte i samtalen at hun hadde en forståelse nå om at hun tidligere hadde en autoritær tilnærming i sin foreldrestil, og kunne være kompromissløs på sine meninger. Ved hjelp av tilnærmingen familieveilederen brukte, som besto av samtaler med både henne og barna, fikk hun en ny forståelse av hvordan de kunne kommunisere med hverandre for å unngå store konflikter. Informanten formidler her er opplevelse av å være mor med en annen forståelse enn tidligere, at de kan ha ulike verdier, men likevel ha et mor-datter-forhold.

Alle informantene formidlet beskrivelser av sin familie og deres utfordringer, og sammenliknet det med inntrykket de hadde av familier som mottar hjelp fra barnevernet. Informantene pekte både på grunner til at de opplevde sin familie som «målgruppe» for barnevernet;

Guro: «(...) så vi er jo en veldig typisk barnevernsfamilie med alle de utfordringene det følger med. Lite nettverk, begrenset tilknytning til arbeidslivet, så vi er absolutt i den målgruppen.»

Solveig: «Jeg tror at, folk flest har en negativ holdning til barnevernet, til og med jeg hadde jo litt sånn negativt da, men jeg måtte ha hjelp fordi problemet er veldig alvorlig.»

Informanten som beskrev sin familie som en «typisk barnevernsfamilie» hadde hatt langvarig kontakt med barneverntjenesten. Hos de resterende informantene kom det ikke tydelig frem om de hadde vært i kontakt med barnevernet før tiltaket de nylig hadde mottatt. Informantene beskriver faktorer som lite nettverk, begrenset tilknytning til arbeidslivet og alvorlighetsgraden av problemet som «grunner» til at de var i målgruppen for barnevernet. To av informantene uttrykte en frykt for å bli oppfattet som en «barnevernsfamilie», eller behov for å distansere seg fra det begrepet;

Tore: «Så vi vet jo at folk snakker og, taushetsplikt er greit det liksom, men jeg har ikke noe lyst å møte noen andre foreldre, der er han som barnevernet er på.»

Hermann: «(...) altså du kan si, vi nærmer oss en grense her også da, for at dette er helt normale problemer i normale familier, det er liksom ikke noe poeng i at barnevernet er koblet inn lenger.»

Jeg tolker det som at informantene hadde en tanke om hvilke familier som får hjelp av barnevernet, og at de enten kjente seg igjen i det eller hadde et behov for å distansere seg fra det ved å «normalisere» sin familie og sine familiepraksiser.

En informant var opptatt av hvordan familiepraksisene kunne bli endret i løpet av tiltaksperioden;

Tore: «Vi får det til å gå økonomisk, og barna får gjort aktivitetene sine og jeg får gjort mine ting og hun får gjort sine ting og de får vært på skolen og sånn men, det er jo store savn da.»

«Vi sitter jo egentlig her og har en familie som er litt falsk da, det er jo ikke sånn det skal være (...) Skal jo ha lyst til å være sammen med andre i familien tenker jeg»

Da informanten forteller om en følelse av å være en falsk familie, viser det både at endring av familiepraksiser kan være omveltende og samsvare i varierende grad med slik man er vant til å gjøre ulike familieaktiviteter. Videre er informanten opptatt av at alle familiemedlemmene får gjort det de skal slik at familiepraksisen ser fungerende ut fra utsiden. Likevel tolker jeg informantens opplevelse av familiesystemets samlede praksis som ikke tilfredsstillende nok etter hans ønske og syn på hvordan en familie skal være. En annen informant var også opptatt av de endringene som påvirket deres familiepraksis;

Solveig: «(...)vi har forskjellige verdier per i dag også, men jeg har akseptert det så det går greit. Vi er ikke der enda, vi er ikke perfekte. Vi er langt i fra perfekte, men vi er på god vei»

Informantene viser en forståelse for at endringer som har skjedd i familiesystemet påvirker hvordan de gjør sin familie også etter tiltaket er avsluttet. I motsetning til informanten over, som opplevde den «nye» familiepraksisen som falsk, tolker jeg denne informantens opplevelse som positiv. Informanten viser at hun har fått erfaring med en ny måte å snakke og være sammen på som hun opplever er bra, og ikke for langt fra den kjente familiepraksisen.

Oppsummert peker funnene i min empiri på tre hovedtrekk fra opplevelsene foreldrene var opptatte av fra tiden med hjelpetiltak. Opplevelser knyttet til grad av inkludering om målsettingen og evalueringer underveis i tiltaket, og hvordan dette påvirket opplevelsen av hele tiltaksperioden. Det andre hovedfunnet peker på opplevelser knyttet til et helhetlig blikk, med ulike tilnærminger, løfte frem de gode intensjonene og skape nye utvidede forståelser. Siste hovedtrekket peker på opplevelsen av å skulle klare seg selv etter avslutningen av tiltaket, med de endringene i familiepraksisene som eventuelt har skjedd under endringsprosessen.

5. Diskusjon av funn

I dette kapittelet vil jeg drøfte funnene jeg presenterte i forrige kapittel, med det teoretiske rammeverket for denne oppgaven. Jeg har delt opp kapittelet etter hovedfunnene fra empirien, som jeg vil drøfte i lys av teorien jeg har presentert for dette prosjektet. Til slutt vil jeg drøfte mine hovedfunn opp mot tidligere forskning som er gjort på området.

5.1 Å møte det uforutsigbare

Som presentert i forrige kapittel var alle informantene i mitt prosjekt opptatte av opplevelsen av deltakelse i endringsprosessen. Dette tolker jeg som medvirkning.

I en kontekst der familier møter barneverntjenesten vil det alltid være ulike maktaspekt i samarbeidsrelasjonen. Barneverntjenesten har en kontrollerende rolle overfor familier, og kan fatte vedtak som familier selv ikke er enige i. Et av familierterapiens mål, som først og fremst bør omfavne familiens egne mål for veiledningen, kan skape utfordringer i denne konteksten hvor familiene som mottar veiledning er under oppsyn av barneverntjenesten på bakgrunn av en innmeldt bekymring for barnets/ barnas omsorgssituasjon. Hvem sitt mål som er gjeldende for veiledning kan ha påvirkning for samarbeidet mellom forelderen og veileder.

To av informantene i mitt prosjekt viser til en opplevelse av å ikke bli inkludert i definisjonen av problemet, og dermed målene for veiledningen, under oppstarten av tiltaket. Dette kommer til uttrykk gjennom en opplevelse av å være den skyldige om endringen ikke er tilstrekkelig med tanke på barneverntjenestens mål for tiltaket, snarere enn at tiltakets utforming og målsetting ikke var hensiktsmessig. Da foreldrene ikke har fått mulighet til å formidle og bli møtt på sine mål for endringsarbeidet, skaper det en skeiv fordeling av makt i relasjonen, hvor foreldrene kan oppleve at veilederen opptrer som en ekspert overfor familien og deres liv.

Disse aspektene kan knyttes til domeneteori (Lang et.al., 1990). Jeg tolker det slik at kommunikasjonen mellom foreldrene og veilederen her har befunnet seg mer innenfor produksjonens domene (Lang et.al., 1990). Mandatet til barneverntjenesten og de styrende normer har vært det gjeldende handlingsrommet, noe som resulterte i én objektiv sannhet som utgangspunkt for endringsarbeidet. I produksjonens domene trenger ikke nødvendigvis profesjonsutøveren og forelderen å være enige, men det viser seg utslag i at forelderen ikke føler seg hørt, noe som igjen kan føre til en opplevelse av utilstrekkelighet. Et eksempel på

dette kan være når familieveilederen, som en del av sitt mandat, snakker om målsettinger for endringsarbeidet som ikke foreldrene selv er enige i. For foreldrene jeg intervjuet var konteksten et frivillig hjelpetiltak som de hadde samtykket til. Derfor kan veiledningen og samarbeidet mellom dem og familieveilederen tenkes å foregå innenfor refleksjonens domene, som Maturana også påpekte at terapi bør foregå i (Lang et.al., 1990).

De andre to informantene formidlet at de opplevde å bli møtt med en nøytral tilnærming, hvor de selv ble sett på som eksperter i eget liv. De uttrykte en opplevelse av å bli hørt på i oppstarten av tiltaket når det kom til utforming av mål for veiledningen. Ut ifra informantenes opplevelser kan det se ut som refleksjonens domene har vært det styrende i oppstarten av tiltaket. Innenfor refleksjonens domene er nysgjerrighet sentralt, og foreldrene virker til å ha fått muligheten til å bringe inn sin forståelse av situasjonen og «forhandlet» frem et mål for endringsarbeidet som oppleves likeverdig i samarbeidet med veilederen (Hårtveit & Jensen, 1999, s.104). I motsetning til et «univers», hvor det er én sannhet som gjeldende utgangspunkt, virker det her til at handlingsrommet har inkludert et «multivers», hvor flere forklaringer står likestilt og kan berike hverandre (1999, s.103). Dette viser hvordan handlingsrommet og konteksten det foregår i, kan få en betydning for hvordan foreldrene opplevde å bli møtt på sine behov.

Som nevnt innledningsvis vil møter mellom foreldre og barneverntjenesten alltid være preget av ulike posisjoner av makt. Maturanas idé var at vi befinner oss i ulike domener samtidig (Lang et.al., 1990). I konteksten informantene snakker om sine opplevelser, kan skillet mellom produksjonens domene og refleksjonens domene være flytende, da mandatet til barneverntjenesten blant annet er bygget på normative utviklingslinjer for hva som er det beste for barnet (Gjertsen, 2007, s.19). Dermed vil barneverntjenesten få en kontrollerende rolle ved å se etter endringer som oppfyller visse krav for gode oppvekstvilkår for barnet. Rollen til familieveilederen kan være, slik jeg oppfatter det, mer «fritatt» fra denne kontrollfunksjonen. De står friere i refleksjonens domene, ut fra det systemiske perspektivet familieterapi er bygget på. Likevel er familieveilederne tilknyttet barneverntjenesten, noe som kan føre til at dette skille blir utydelig og utfordrende i praksis.

Jeg tolker dette slik at nødvendigheten av å avklare rollene internt i tjenesten, og dermed tydeliggjøre hvilket domene som er det dominerende i de ulike møtene med foreldrene, kan påvirke på hvordan opplevelsen foreldrene sitter igjen med etter tiltaket.

5.2 Et bredt blikk

Det andre hovedfunnet i empirien var behovet for et bredt blikk. Alle informantene i mitt prosjekt var opptatt av kompleksiteten i sin situasjon, og alle informantene var enige om at en nøytral tilnærming/posisjon fra veilederen var en positiv faktor for endring i familiesystemet.

Informantene jeg snakket med så tilbake på oppstarten av tiltaket i et retroperspektiv. De hadde derfor med seg sin opplevelse av tiltaket som helhet da de tenkte tilbake til hvordan oppstarten ble oppfattet og opplevd. Jeg la merke til at mye informasjon kom frem om hvordan tiltaket hadde blitt opplevd i sin helhet og dermed påvirket familien, da de snakket om oppstarten.

Ved at familieveilederen starter samarbeidet ved å utforske helhetlig rundt familiens situasjon, kan det bidra til at foreldrene får frem hva de ønsker det skal fokuseres på, og i tillegg bidra til å utjevne maktforholdet i relasjonen gjennom opplevelse av medvirkning. Foreldrene som uttrykte utrygghet i tiltaket satt med en opplevelse av å ikke bli inkludert i å definere problemet, og å evaluere dette underveis i prosessen. Dermed ble det en utrygghet som fulgte foreldrene gjennom hele perioden tiltaket varte.

Foreldrene som beskrev oppstarten av tiltaket som en «kaotisk tid» viser til at det er mange faktorer som er med på å ta opp kapasiteten til foreldrene i den konteksten veiledningssituasjonen foregår. Ved anvendelse av systemisk forståelse kan familieveilederen bruke sirkulære hypoteser til å utforske foreldrenes forståelse av situasjonen og problemene (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.127). Ved bruk av sirkulære hypoteser vil ikke fokuset være på én årsak til problemet, men ulike faktorer som påvirker hverandre, og som kan opprettholde problemene. I tillegg vil veilederen gi foreldrene mulighet til å bekrefte eller avkrefte informasjon og hypoteser han eller hun kan ha hatt på bakgrunn av tilgjengelig informasjon før første møte (Selvini et.al., 1980, s.1). Tilbakemeldingene på veilederens hypotese gir informasjon til å danne nye hypoteser. Sirkulære hypoteser kan sees i sammenheng med Maturanas beskrivelser refleksjonens domene, hvor alle oppfattelser eller forståelser av problemene er likestilte og velkomne. Tilbakemeldingene fra foreldrene på en eventuell hypotese kan sees på som en forhandling frem mot et felles mål for veiledningen (Hårtveit & Jensen, 1999, s.104). Videre ser jeg dette tydelig i sammenheng med Batesons utsagn om at alt foregår i en kontekst. Ved å utforske foreldrenes personlige forståelsesramme i oppstarten av tiltaket, som for eksempel parforholdet, arbeidssituasjon, psykiske utfordringer

og så videre, kan det bidra til en bedre forståelse for foreldrenes kapasitet i den gitte situasjon. I tillegg kan det skape en opplevelse for foreldrene av å bli hørt og anerkjent i den situasjonen de står i, som kan bidra til at foreldrene opplever samarbeidsrelasjonen med veilederen tryggere.

Behovet for ulike tilnærminger i samarbeidet med familieveilederen(e) kom tydelig frem hos alle informantene. Enkelte av informantene beskrev et savn etter individuelle samtaler med veileder, enten uten partner til stede, eller uten barna/ungdommen. De foreldrene som hadde hatt denne tilnærmingen beskrev dette som positivt og som tilførte dem noe i endringsprosessen. Ut ifra samtalene med informantene forstår jeg dette behovet todelt. På den ene siden opplevde jeg at foreldrene hadde et behov for å bli sett og hørt i sin rolle som forelder i endringsprosessen. Ved å ha individuelle samtaler så de for seg en mer «fri» samtale hvor deres utfordringer kunne bli snakket om uten frykt for å si noe feil eller såre andre som var i rommet. På den andre siden opplevde jeg at foreldrene uttrykte et ønske om å rette fokuset mot det individet i familien som hadde mest utfordringer, med begrunnelse om at det var der det var et ekstra behov for hjelp og støtte.

Begge disse behovene, som jeg tolker dem, kan knyttes opp til den systemiske tilnærmingen i familierapi. Med systemteori forstår vi helhet som ulike deler som henger sammen. I et familiesystem er det mange deler som henger sammen, såkalte mikrosystemer eller subsystemer (Jensen, 1998, s.43). Ved at disse mikrosystemene er gjensidig avhengig av hverandre vil en endring hos et familiemedlem påvirke resten av systemet som her er familien. En informant formidlet et behov for å ha individuelle samtaler i tillegg til familiesamtaler for å få hjelp til å sortere og håndtere sine utfordringer som han opplevde skapte problemer for hele familien og som var årsaken til at de var i kontakt med barneverntjenesten. I følge Boscolo og Bertrando (1996, s.11) kan vi her tenke sirkularitet ved å utforske forelderens oppfattelse av virkeligheten og problemet, snarere enn å se på årsak-virkning i et lineært perspektiv. Ved å utforske sammen med foreldrene hvilke faktorer som er med på å påvirke deres kapasitet, vil problemet bli en del av løsningen, enn motsatt at det er én løsning på problemet. I stedet for å fokusere på at far må slutte å kjeft på barna kan veilederen hjelpe far til å få en utvidet forståelse av hva som påvirker han i de situasjonene som ender i de uønskede handlingene. Å hjelpe foreldrene til å få en ny forståelse av hvordan ting henger sammen og påvirker hverandre, kan gi dem en mulighet til å få det bedre, noe som vil gjøre foreldrenes kapasitet til resten av familien bedre.

I midlertidig ser jeg også muligheten for at dette fokuset kan ivaretas i en familiesamtale eller foreldresamtale. Med anvendelse av systemisk tilnærming, hvor veilederen har en nøytral posisjon, legges det til rette for å utforske de ulike familiemedlemmers opplevelse av situasjonen. Liv Frøyland (2017) bruker begrepet «multipartisk», som vil si at alle familiemedlemmene skal oppleve at de er på lag med veilederen (Frøyland, 2017, s.55). På den måten kan det fremkomme informasjon som utgjør en forskjell for de enkelte familiemedlemmene, og som kan skape ny eller utvidet forståelse for dem. Alder på barna i familien kan spille en rolle i denne sammenhengen. I familiene med små barn tolker jeg det som et større behov for å skåne de i samtalene ved å uttrykke et behov for individuelle samtaler for forelderen.

Behovet for å rette fokuset mot familiemedlemmet som hadde de uttalte problemene, som en mor som var psykisk syk eller en far som kjefte, tolket jeg som en form for ivaretagelse av personen. Man kan tenke seg at det kan være mindre skummelt å rette fokuset mot noen andre i familien, men jeg tolket dette snarere som omsorg for en som hadde det vanskelig. Dette tenker jeg kan handle om følelsen av skyld den utnevnte «problembæreren» har, men også forståelsen av gjensidig påvirkning mellom sub-systemene i et familiesystem. Systemteoriens ide om at problemer oppstår i relasjoner kan bidra til å løse problemer i relasjonene. Informantene viste forståelse for at når et familiemedlem får det bedre vil det ha positiv påvirkning for resten av familiesystemet. Igjen tenker jeg at denne «løsningen av problemet» kan jobbes med i samtaler med flere familiemedlemmer i samme rom. Informantene uttrykte et behov for dette som en individuell tilnærming i prosessen, parallelt med samtaler som inkluderte flere familiemedlemmer. I to av intervjuene kom det frem at det ikke var fysisk mulig å gjennomføre samtale sammen på grunn av brutte relasjoner eller at vedkommende ikke samtykket til tiltak. På den måten kan en individuell tilnærming være hensiktsmessig som en del av en helhetlig prosess, i troen på at sub-systemene har en gjensidig påvirkning på hverandre. Videre viste også informantene forståelse for at en individuell tilnærming mot ett familiemedlem kunne praktiseres parallelt med at det ble gjennomført samtaler med resterende familiesystem. På den måten kan ulike tilnærminger parallelt være deler av en helhetlig prosess, hvor målet er at barnet/barnene skal få det bedre.

Et viktig tema som kom frem i analysen av empirien var temaet knyttet til kommunikasjon mellom familiemedlemmene. Informantene formidlet temaet som en positiv faktor for

endringsarbeidet og resultatet ved avslutning av tiltaket. Dette tolket jeg som et behov for hjelp til å utvide forståelsen av hvordan kommunikasjon bidrar til å opprettholde eller også kan være med å løse et problem. Flere informanter fortalte om hvordan relasjonen mellom dem og barna hadde blitt sterkere som et resultat av ny og utvidet forståelse for hverandre. Én måte å hjelpe familien til å få ny informasjon og forståelse for hverandre er gjennom sirkulære spørsmål fra det systemiske perspektivet (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.136). Sirkulær spørring har som hensikt å utforske forskjeller i de forskjellige familiemedlemmers oppfatning av relasjonene i familien, for og skape respekt og forståelse for eventuelle ulikheter (Johnsen og Torsteinsson, 2015, s.141). Behovet for å styrke relasjonen mellom seg selv og barna ble møtt ved at veilederen stilte sirkulære spørsmål, som igjen bidro til at forelderen opplevde å få en ny forståelse for hva barna tenkte og hvordan de tolket hverandres budskap i en dialog. Jeg tolker det slik at foreldrene fikk hjelp til å se intensjonene bak det som ble kommunisert, og på den måten ble oppmerksomme på sine egne intensjoner i kommunikasjonen med barna sine, eller med partner. Systemisk redefinering ved bruk av positiv konnotasjon er en terapeutisk intervensjon innenfor den systemiske retningen (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.135). Positiv konnotasjon kan beskrives som en bevisstgjøring hos terapeuten, mer enn en ferdighet eller intervensjon (Boscolo et.al., 1987/1991, s.17). Det vil si å løfte frem de gode intensjonene som ligger bak adferd, for å hjelpe familien til nye forståelser og dermed finne løsninger selv. På den måten tenker jeg at sirkulær spørring og positiv konnotasjon som tilnærming har hjulpet hele familien til et bedre samspill ved å skape ny og utvidet forståelse gjennom kommunikasjonen.

En informant som beskrev opplevelser av lite anerkjennelse og positive tilbakemeldinger (da spesielt skriftlig i rapportering) formidlet at dette opplevdes veldig vanskelig. Å se etter og løfte frem de gode intensjonene gjennom anvendelse av systemisk forståelse forstår jeg i sammenheng med både maktposisjon og begrepet familiepraksiser. Ved positiv konnotasjon ser det ut til at foreldrene opplever mer likestilte maktposisjoner i samarbeidet, da de blir anerkjent for det som fungerer bra, og familien i større grad er medvirkende til å finne løsninger selv. Når foreldre blir anerkjent på det positive vil også deres familiepraksiser bli anerkjent, og dermed skape en opplevelse av mestring og håp – «vi er gode nok foreldre». Når det motsatte er tilfelle, ser jeg ut ifra informantens beskrivelser at det ikke skaper en opplevelse av mestring, noe som kan føre til en større fortvilelse omkring egen familiepraksis og om omsorgsutøvelsen er «god nok». Ved fravær av positive tilbakemeldinger, eller anerkjennelse for de gode intensjonene, kan maktaspektet bli forsterket ved at foreldrene kan

frykte for konsekvensene om de ikke mestrer de ønskede familiepraksisene. Denne type makt kan forstås som det Foucault kalte fornektede maktpraksiser (Foucault, 1980, referert i Hennem, 2011, s.60). Maktutøvelsen er skjult i de gode hensikter, som her er støtte og hjelp til familiene basert på «riktig» kunnskap. Det kan derfor være vanskelig å forsvare seg mot, som informantene fortalte at hun var redd for konsekvensene det kunne få om hun uttrykte sin uenighet og bekymring.

5.3 Å klare seg selv

Behovet for ulike tilnærminger og nye forståelser av kommunikasjonsstrategier viste seg som faktorer som bidro til positiv opplevelse av endringsprosessen og samarbeidet med familieveilederen. I intervjuene ble informantene spurt om overgangen da tiltaket avsluttes og de skal klare seg selv. Det tredje hovedfunnet fra empirien var derfor behovet knyttet til å bli et familiesystem som hjelper seg selv.

Flertallet av informantene gir uttrykk for at familieveilederen har blitt en del av systemet i endringsprosessen, gjennom å formidle opplevelser av å miste en støttespiller da tiltaket ble avsluttet. Innenfor det systemiske perspektivet kan ikke en observatør forstå et system uten å selv være en del av hva han eller hun observerer (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.28). Det vil her si at en familieveileder ikke kan samarbeide med en familie uten å selv være en del av det systemet han eller hun samarbeider med. Familien blir et utvidet system i en periode hvor de får tilført noe nytt, for så å gå tilbake til sitt opprinnelige familiesystem.

Foreldrenes ambivalens knyttet til avslutningen beskrives som utrygghet ved å miste en samtalepartner i og en støttespiller. I det systemiske perspektivet forstås problemer relasjonelt, og løses ved å hjelpe familier til å se symptomene med en ny forståelsesramme (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.125). Informantenes beskrivelser kan tyde på at endring skjedde i relasjonen mellom foreldrene og veilederen og mellom foreldre og barn i samhandling med veilederen. Det kan begrunnes ut fra hensikten med systemisk tilnærming, at familien fikk hjelp til å forstå problemet i en ny forståelsesramme i samspill med veilederen (2015, s.125). I de situasjonene hvor foreldrene hadde samtaler med veileder uten barna til stede kan endring ha oppstått i samspillet mellom foreldrene og veileder, for så videre i samspillet innad i familien. På bakgrunn av foreldrenes beskrivelser ser jeg en sammenheng mellom kvaliteten på relasjonen (foreldrenes opplevelse av samspillet med veilederen), og opplevelsen av

utrygghet i avslutningen. Den endringen som skjer i samspill med veilederen skal fortsette etter den relasjonen blir brutt. Dette ser jeg i sammenheng med behovet for nøytralitet som nevnt tidligere. Behovet for å bli respektert for sine verdier, virkelighetsforståelse og mål for endringsprosessen blir i større grad møtt ved en nøytral terapeutisk posisjon, som er sentralt innenfor den systemiske retningen (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.130). På den måten vil foreldrene føle et større «eieforhold» til egen endringsprosess, men samtidig ha skapt en trygg relasjon til veilederen som de uttrykker er litt skummelt å bryte opp. Det kan tenkes at familien har lært seg nye måter å utøve familiepraksiser på med én ekstra person (veilederen) i et utvidet familiesystem. Etter avsluttet tiltak skal familiene selv fortsette de nye familiepraksisene i det opprinnelige familiesystemet.

På den andre siden, når foreldrene opplevde mindre grad av nøytralitet hos veilederen og samarbeidet var preget av frykten for konsekvensene, førte det til en form for lettelse da tiltaket var avsluttet. To informanter uttrykte følelsen frykt i relasjonen med veilederen, og dermed ble avslutningen i større grad preget av lettelse med tanke på å bryte opp relasjonen til veilederen.

For å forstå dette behovet viser jeg til de ulike domene Maturana skriver om (Lang et.al., 1990), som jeg ser sammenfaller med behovet for nøytralitet. En profesjonsutøver, her familieveilederen, har et mandat i samarbeidet med familier. Mandatet er bestemt ut ifra tiltaksplanen som er skrevet av saksbehandleren i samarbeid med familien. Saksbehandlere i barnevernet har en kontrollerende rolle, og har derfor i en posisjon mer preget av produksjonens domene enn hva veilederen i utgangspunktet har. Foreldrene jeg snakket med har alle samtykket til tiltak, og har dermed sagt ja til å jobbe med endring. En systemisk terapeut, som familieveilederne her i utgangspunktet er, jobber vanligvis i refleksjonens domene (Lang et.al., 1990). Innenfor den systemiske tenkningen er refleksive spørsmål en terapeutisk intervensjon, som kan skape en generativ effekt på familier (Tomm, 1989, s.168). Ved at veilederen ikke har en ekspert-posisjon, men er nysgjerrig på foreldrenes forståelse av problemene, kan foreldrene få muligheten til å rekonstruere og teste ut nye måter å forstå problemene på uten at det oppleves som tvang. Denne tankegangen finner vi igjen i sosialkonstruksjonismen, idéen om at vi mennesker handler ut fra vår forståelse og skaper eller opprettholder vår virkelighet (Johnsen & Torsteinsson, 2015, s.34). Det er i sosiale prosesser vi kan rekonstruere vår virkelighet.

Informantene uttrykker et behov for å være i refleksjonens domene, i likhet med min tolkning under opplevelsene knyttet til ulike maktaspekt i samarbeidsrelasjonen. En følge av å være innenfor refleksjonens domene virker å være en utrygghet knyttet til overgangen ved avslutningen. Det positive som oppleves ved å bli hørt, få medvirket og blitt likestilt, følges av en sårbarhet når det «rommet» ikke lenger er der. På den andre siden, når behovet for å bli hørt og likestilt ikke har vært like fremtredende, kan det stilles spørsmål om lettelsen over avslutningen har positive effekter for endringsarbeidet videre i familiesystemet. Refleksive spørsmål har som hensikt å ha en generativ effekt hos familiene, og disse type spørsmål er sentrale innenfor den systemiske tankegangen og innenfor refleksjonens domene. Det kan derfor tenkes at informantene som i mindre grad refererte til en opplevelse av å bli møtt i refleksjonens domene, også i mindre grad hadde oppnådd en generativ endring i familiesystemet. En familie må gjennom en annen-ordens forandring for å kunne endre på sine forståelser om seg selv som familie (Jensen, 1992, s. 57). Sagt på en annen måte, familier som har fått muligheten til å skape ny forståelse av sine problemer har også større sjanse for å lykkes i de endringene over lengre perspektiv.

Alle informantene var innom hvordan de så på sin egen familie og sine familiepraksiser. Behovet for å gjøre familie, og vise den frem til andre strider for mange mot den familiepraksisen de blir «tvunget» inn i, i en barnevernkontekst. Måten vi organiserer og praktiserer vårt familieliv på skal «normalt sett» ikke ha behov for hjelp fra barneverntjenesten til å fungere. Det bilde og familieidentiteten foreldrene har på sin familie kan bli brutt ned i møte med barnevernet, spesielt for familier som ser på seg selv som ressurssterke. Det kan skape et behov for å ufarliggjøre det, ved å gjenvinne en form for makt i relasjonen. Én informant, som fortalte at hun hadde hatt langvarig kontakt med barneverntjenesten, betegnet sin familie som en «typisk barnevernsfamilie», med brutte relasjoner og lite nettverk som to av begrunnelsene for denne betegnelsen. En «barnevernsfamilie» kan sees som et stigma, som ikke står i stil med den familiepraksisen man har, eller vil vise frem. Hvordan foreldrene betegnet barnevernet og hvilke inntrykk de hadde av det ser jeg i sammenheng med det inntrykket man får av barnevernet gjennom media. En annen informant fortalte at han i løpet av samarbeidet med barnevernet hadde kuttet kontakt med nærmiljøet og den utvidede familien i frykt for å vise frem noe han ikke ønsket å bli assosiert med.

Alle informantene formidlet noen tanker om hvordan de så på sin familie og knyttet dette opp mot de forventinger og inntrykk de hadde av barnevernet (enten positivt overraska, eller påvirket i negativ retning). Jeg forstår dette i lys av Goffmans teori, at vi skaper vår identitet når vi blir speilet av andre (Goffman, 1992, s.200). Hvis foreldrenes identitet som mor eller far blir brutt ned eller påvirket på en måte som gjør at de føler de har tapt ansikt, vil det være vanskeligere å vise sin posisjon i familien overfor andre utenfor familiesystemet. Det kan vise at den familiepraksisen man ønsker å vise kolliderer med det å være mottaker av hjelpetiltak fra barnevernet. Frykten for å bli stigmatisert/ sett på som noe man ikke ønsker å vise, kan føre til at foreldre eller barn trekker seg unna sosiale situasjoner og blir mer isolert, noe som igjen kan få virkning inn i familiens system og fungering ved en systemisk forståelse. Det kan se ut som at frykten for å bli sett på som en «barnevernsfamilie» kan forandre aktivitetene hos familien i retning av det de i utgangspunktet frykter. Informanten som fortalte om frykten for å bli sett på som en barnevernet «var på», formidlet også at han i løpet av tiltaksperioden hadde trukket seg unna sosiale situasjoner og mistet kontakten med flere bekjente.

Informantene som viste behov for å distansere seg fra begrepet, var opptatte av å beskrive seg selv som normale familier, eller vise til at de hadde normale problemer.

Dette var spesielt i avslutningen av tiltaket, da de formidlet hvilke behov de hadde i avslutningsfasen. Jeg forstår dette som et behov for å opprettholde sin posisjon som familie, i relasjon til andre rundt seg. Goffman mente at vi mennesker styrer hvilke inntrykk vi gir av oss i møte med andre for å unngå å tape ansikt (Mik-Meyer, 2017, s.60). I lys av dette perspektivet kan det tenkes at informantene ønsket å gi inntrykk av at de ikke tilhørte den stigmatiserte gruppen «barnevernsfamilie» i samtale med meg. Min rolle som intervjuer kan også, sees på som en foreldrene viser sine familiepraksiser til.

I lys av David Morgans begrep familiepraksiser kan hvordan man gjør familie (i stedet for hvordan man *er* familie) betraktes som ferdigheter som kan måles (Gabb, 2008, s.16). Å måle ferdigheter hos foreldre kan også sees i det normative kunnskapsgrunnlaget til barnevernet, hvor barnevernet har en kontrollerende rolle for å påse at omsorgen er *god nok*. Med det perspektivet kan det tenkes at foreldrene i dette prosjektet hadde et behov for å få anerkjennelse på at de var gode nok som foreldre. Et overordnet mål ved all familiepraksis er å fremstå som gode foreldre (Finch, 2007, s.68). Behovet for å få bekreftet at man er *god nok* forelder ser jeg sammenheng med den systemiske forståelsen, å løfte frem de gode

intensjonene som ligger i familiens måte å gjøre familie på. Jeg tolker anerkjennelse i min empiri knyttet til den nøytrale posisjonen, hvor foreldrenes oppfattelse av virkeligheten, og problemene, likestilles med veilederens og det er familien selv som er eksperter på eget liv. Ved å innta en nøytral posisjon (eller ha en nøytral og nysgjerrig holdning) anerkjenner veilederen foreldrene ved at de får støtte i å bygge på det som fungerer, snarere enn å få beskjed om fra en ekspert-rolle om hva som bør forandres. Anerkjennelse i denne sammenhengen kunne også vært drøftet ut fra andre teorier, som for eksempel Axel Honneths anerkjennelsesteori, som peker på menneskets innebygde behov og søken etter anerkjennelse i relasjon med andre (Honneth, 1995, referert i Lysaker, 2011, s.107). Det kunne vært interessant å sett foreldrenes beskrivelser om hvordan de opplevde seg anerkjent eller ikke, opp mot Honneths idé om ulike krenkelsesformer ved brutte eller ikke innfridde forventninger om anerkjennelse (Honneth, 1995, henvist i Lysaker, 2011, s.108). Honneth (1995) peker på stigmatisering som en form for krenkelse, som kan føre til at en person ikke verdsetter seg selv (referert i 2011, s.108). Dette kunne man igjen sett opp mot det systemiske perspektivet, og ulike aspekter for makt i samarbeidsrelasjonen.

5.4 Hovedfunn opp mot tidligere forskning

Mine hovedfunn samsvarer i stor grad med det jeg har funnet frem til av tidligere forskning. Behovet for å utforske helheten ble tydelig gjennom dette prosjektet, da informantene var opptatte av at ulike faktorer som for eksempel samliv og psykiske utfordringer (hos seg selv eller andre familiemedlemmer) kunne påvirke kapasiteten i spesielt oppstarten av tiltaket. Ideen om kontekstens betydning sammenfaller med tidligere forskning på hjelpetiltak i barneverntjenesten, hvor det blir rapportert et behov for et helhetlig fokus på familien situasjon (Christiansen, 2018, s.138) og ulike faktorer som kan påvirke barns omsorgssituasjon i familien (Ljones et.al., 2019, s.166). Avslutningsvis i artikkelen til Ljones, Hollekim og Christiansen (2019) peker de på at det er behov for mer refleksjon rundt barnevernets normative funksjon. De trekker frem at dette også gjelder ved frivillig hjelpetiltak, da dette også representerer en maktfunksjon i samfunnet. Funnene fra min datainnsamling peker også på dette. Som jeg var inne på tidligere i kapitlet, pekte foreldrene i mitt prosjekt på opplevelser knyttet til ulike maktaspekter i samarbeidet med barnevernet. Informantene som opplevde at de ble etterspurt hva de hadde behov for og ble sett på som eksperter i eget liv, uttrykte i mindre grad en relasjon med veilederen som var preget av en skjev maktfordeling. Informantene som fortalte om motsatte opplevelser, uttrykte i større grad

en opplevelse av «tvang» for å nå de målene barnevernet hadde satt for dem. Dermed kan det tolkes som at foreldrene opplevde at veilederen hadde en ekspert-rolle overfor dem og deres familie, noe som kan ha gitt utslag for hvordan opplevelsen av tiltaket ble i sin helhet.

Informantene uttrykte behov for ulike tilnærminger som en del av en helhetlig prosess i endringsarbeidet, det være seg individuelle samtaler og familiesamtaler med foreldre og barn sammen. Dette samsvarer med rapporten Christiansen (2015) la frem hvor han gjennomgikk forskning som er gjort på virkning av hjelpetiltak. Christiansen påpeker at det er behov for sammensatte tiltak inn mot familier hvor det er komplekse og sammensatte problemer. I rapporten legges det vekt på at tiltak bør rettes mot barn, foreldre og familien som helhet (Christiansen, 2015, s.138).

Den nylig publiserte avhandlingen til Lene C. Loussis Westby (2021) konkluderer med at foreldre opplever et positivt samarbeid med barneverntjenesten når de formidler en opplevelse av medvirkning og deltagelse i egen sak. I tillegg påpeker Westby de sosioøkonomiske faktorer og at disse må vektlegges i en helhetlig tilnærming (Westby, 2021). Hovedfunn fra dette prosjektet samsvarer med funnene Westby legger frem i sin avhandling. Foreldrenes opplevelse av medvirkning og deltakelse i prosessen som en faktor for positiv opplevelse av samarbeidet med familieveilederen og for endringsprosessen.

6. Oppsummering

Hensikten med denne oppgaven var å belyse hvilke opplevelser og behov foreldre har i møte med barnevernet, og da mer spesifikt frivillig hjelpetiltak. Min problemstilling var «Hvilke opplevelser og behov forteller foreldre om knyttet til hjelpetiltak i regi av barneverntjenesten»? For å besvare min problemstilling gjennomførte jeg fire individuelle kvalitative intervju, basert på en semi-strukturert intervjuguide. Datainnsamlingen ble drøftet opp mot systemisk teori, domeneteori, teori om stigma og familiepraksiser. Funnene kan ikke sies å være generaliserbare, med tanke på utvalget på fire informanter. Derimot kan funnene bidra til å gi innsikt, og en bedre forståelse i hva foreldrene var opptatte av i samarbeidsprosessen med barnevernet.

Funn fra min empiri viser til behovet for å utjevne maktbalansen i relasjonen mellom foreldrene og familieveilederen. Det kom tydelig frem nyanser i opplevelser knyttet til dette. Informantene som opplevde å ha stor medvirkning knyttet til egen endringsprosess formidlet en opplevelse av en jevn maktfordeling i relasjonen med familieveilederen. Informantene som opplevde mindre grad av medvirkning formidlet også en opplevelse av avmakt og utilstrekkelighet. Opplevelser knyttet til maktspekter viste seg gjennom hele prosessen med tiltaket, og kan derfor også sees i sammenheng med de andre hovedfunnene.

Foreldrene formidlet et behov for å bli møtt med et bredt blikk. I det ligger både ulike tilnærminger, utvide forståelsen for hverandre gjennom kommunikasjon, og å løfte frem de gode intensjonene gjennom reflekterende samtaler. Alle informantene var enige om at en slik forståelse fra den profesjonelle var medvirkende for en positiv opplevelse av samarbeidet. Ved fravær av positive tilbakemeldinger og ressursfokus tolket jeg dette som potensielt skadelig, ved at foreldrene sin oppfattelse av seg selv som forelder kunne bli brutt ned, som kan føre til en opplevelse av stigmatisering. Informantene pekte også på det positive med ulike tilnærminger, som avlastning, samarbeid med NAV eller BUP, som del av en helhetlig prosess i endringsarbeidet.

Til slutt pekte funnene på foreldrenes opplevelse av sin familiepraksis i overgangen til å klare seg selv ved avslutningen av tiltaket. Informantene formidlet opplevelser knyttet til stigmaet det er å være i kontakt med barnevernet, og enten bekreftet dette stigmaet eller hadde behov for å distansere seg fra det ved å betegne sin familie som normal. Jeg tolket informantenes behov for anerkjennelse og positive tilbakemeldinger som et behov for å få bekreftet at deres familiepraksiser er gode nok, som igjen påvirket deres syn på seg selv som foreldre.

Alle funnene kan forstås ut ifra det systemiske perspektivet i familieterapien, og samsvarer i stor grad med den oppfattelsen jeg gikk inn i prosjektet med. Det mulige dilemmaet mellom de normative føringene i barnevernet og det systemiske perspektivet til familieveilederen kom til syne gjennom foreldrenes opplevelser av å ikke bli hørt eller opplevelser av nye familiepraksiser som kjentes falske. Samtidig ble jeg positivt overrasket over de opplevelser som kom frem der foreldrene formidlet å bli møtt på en slik måte at dette mulige dilemmaet ikke kom til syne. Ved anvendelse av en nøytral posisjon, som i refleksjonens domene, opplevde foreldrene at maktbalansen ble utjevnet da de ble sett på som eksperter i eget liv og dermed fikk medvirke til å definere problemet og finne egne løsninger. Med bruk av sirkulære

og refleksive spørsmål, og en ikke-vitende holdning hos veilederen, uttrykte foreldrene at de fikk hjelp til å forstå hverandre i familien på en ny måte. Ved å løfte frem de gode intensjonene og utforske de ulike virkelighetsoppfatningene innad i familien skapte det en utvidet forståelse hos foreldrene, som var medvirkende til å styrke relasjonene innad i familiesystemet. Å løfte frem de gode intensjonene, og bygge på ressursene var også viktig for foreldrene med tanke på avslutningen av tiltaket og overgangen til å klare seg selv. Behovet for å bli sett på som «gode nok» foreldre var viktig i fasen der tiltaket ble avsluttet, og kan forstås som en bekreftelse på deres familiepraksiser. Det kan tenkes å gi større mulighet for en annen-ordens endring.

Foreldrene fortalte om opplevelser som i stor grad var knyttet til å befinne seg innenfor refleksjonens domene i en veiledningskontekst. Foreldrenes opplevelser pekte på behov for å være aktivt medvirkende, bli sett på det som fungerer og få hjelp til en utvidet forståelse av hverandre i familien. Ved anvendelse av systemiske tilnærminger som sirkulære og refleksive spørsmål, positiv konnotasjon, og en nøytral posisjon (ikke-vitende holdning) i møte med foreldrene, opplevde de at maktbalansen ble mer utjevnet ved at de ble sett på som eksperter i eget liv og dermed fikk medvirke til å definere problemet og finne egne løsninger for å oppnå mål de selv hadde bidratt med å utforme.

6.1 Avsluttende refleksjoner

I løpet av denne prosessen har jeg blitt mer bevisst den konteksten samarbeidet mellom familier og familieveiledere i barnevernet foregår i. På ulike måter kom dette temaet fram hos alle informantene, og det er tydelig at konteksten her spiller en viktig rolle for hvordan hjelpetiltaket oppleves for foreldrene. Ved anvendelse av det systemiske perspektivet er kontekst viktig for å forstå samhandlingen og utfordringene hos familiene, og det ble tydelig for meg at dette også er viktig i et metaperspektiv, altså den konteksten samarbeidet mellom foreldrene og familieveilederen foregår i, da veilederen blir en del av systemet.

Det normative som ligger i mandatet til saksbehandleren utfordrer nøytraliteten og den ikke-vitende holdningen i systemisk tilnærming. Familieveilederen har et større handlingsrom for å utforske, være nysgjerrig og «multipartisk», og denne posisjonen/ rollen kan bli mer frigjort ved å sette ord på dette i samtale med foreldrene og saksbehandler til stede ved oppstarten av tiltaket.

I tillegg ble jeg mer nysgjerrig på overgangen fra å samarbeide med en familieveileder til å klare seg selv. Det kom tydelig frem at veilederen blir en del av systemet som mottar hjelp, og at dette kunne skape utrygghet knyttet til det å bryte denne relasjonen. I et systemisk perspektiv er det umulig at ikke hjelperen blir en del av systemet det hjelper, samtidig er dette en del av suksessen til positiv endring hos familier. Derfor tenker jeg det med fordel kunne vært forsket mer på akkurat denne overgangen, for å sikre gode muligheter for endringer som varer for familier.

Til slutt tenker jeg i enda større grad enn før, at det er viktig å forske på dette temaet innenfor samme familiesystem. I lys av mine hovedfunn i dette prosjektet, og hadde det vært veldig interessant å undersøke med andre medlemmer av samme familie, om hvordan *de* opplevde samme tiltaket, og hvordan endringen kom til uttrykk. I mitt prosjekt har jeg fått et innblikk i opplevelsene og forståelsen hos ett medlem av familiene. Det gjør meg nysgjerrig på opplevelsene og oppfattelsen til flere medlemmer av samme familiesystem, for å kunne få frem nyansene av hvordan familien i sin helhet kan bli påvirket ved å motta hjelpetiltak fra barneverntjenesten.

Litteraturliste

Barne- og familiedepartementet. (2000). NOU 2000: 12: *Barnevernet i Norge.*

Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/?ch=1>

Barne- og familiedepartementet. (2002/2003). St.meld nr.29 (2002 og 2003). *Om familienforpliktende samliv og foreldreskap.* <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-29-2002-2003-/id471301/?ch=1>

Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100 - KAPITTEL_4

Bateson, G. (1976). *Steps to an ecology of mind.* Ballantine Books.

Bateson, G. (1982). *Mind and nature.* Bantam Books.

Boscolo, L., Cecchin, G., Hoffmann, L. & Penn, P. (1991). *Systemisk familierapi. Milano metoden. Samtaler om teori og praksis* (T. Marner, Overs.). Hans Reitzels Forlag. (Opprinnelig utgitt 1987)

Boscolo, L., Bertrando, P. (1996). *Systemic Therapy with Individuals. Luigi Boscolo and Paolo Bertrando.* Karnac Books.

Buudir (2021, 9.april). *Barn med hjelpetiltak.*

https://buudir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_med_hjelpetiltak/

Christiansen, Ø. (2015). *Hjelpetiltak i barnevernet- en kunnskapsstatus.* Uni Research Helse (RKBU Vest).

Ellingsen, S. & Drageset, S. (2008). *Kvalitativ tilnærming i sykepleieforskning. En introduksjon og oversikt.* Norsk tidsskrift for sykepleieforskning, 2008; 10: 23-38.

Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). *Hjelpetiltak i barnevernet. Komplekse problemer og usikre virkninger*. FONTENE Forskning 2/2017 • årgang 10, s. 45-58

Finch, J. (2007). *Displaying families*. Sociology, 2007, 65-81.

Frøyland, L. (2017): *Systemisk samtale, psykososialt samarbeid med barn, ungdom og foreldre*. Fagbokforlaget.

Gabb, J. (2008). *Researching intimacy in families*. Palgrave MacMillan.

Gjertsen, P-Å. (Red.). (2007). *Forebyggende barnevern. Samarbeid for barnets beste*. Fagbokforlaget.

Goffmann, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie av hverdagslivets dramatikk*. Pax Forlag A/S.

Hårtveit, H. & Jensen, P. (1999). *Familien- pluss én. Innføring i familierapi*. Tano Aschehoug.

Jensen, P. (1998). *Ansikt til ansikt. System- og familieperspektivetsom grunnlag for klinisk sykepleie*. (3. opplag). Ad Notam Gyldendal.

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T.W., Rasmussen, E. B. (2019). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse* (2.opplag). Universitetsforlaget.

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (Red.) (2017). *Kvalitativ analyse. Syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2.utgave). Gyldendal akademisk.

Ljones, E., H., Hollekim, R. & Christiansen, Ø. (2019). *Råd og veiledning som tiltak I barneverntjenesten. Utviklingsstøtte for barn eller standardisering av foreldreskap?* Tidsskriftet Norges Barnevern 03/2019 (volum 96).

Lysaker, O. (2011). *Anerkjennelse og menneskeverdets forankring. Henimot en transnasjonal anerkjennelsespolitikk*. Etikk i praksis nr.2 2011 s.101-122.

Selvini, M., P., Boscolo, L., Cecchin, G. & Prata, G. (1980). *Hypothesizing- Circularity- Neutrality: Three guidelines for the conductur of the session*. Family process, 1980, 3-12.

Thomassen, M. (Red.). (2020). *Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning i: Vitenskapsteori for helse- og sosialfag*. Gyldendal norsk forlag.

Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (2.utgave). Fagbokforlaget.

Tomm, K. (1989): *Systemisk intervjumetodik. En utveckling av det terapeutiska samtalet*. Mareld Kooperative Bokförlag.

Ulleberg, I. (2014): *Kommunikasjon og veiledning* (2.utgave). Universitetsforlaget.

Westby, L. C. L. (2021). *Sårbare barnefamiliers møte med norsk barnevern. En narrativ studie*. (Doktorgradsavhandling). Høgskolen Innlandet.

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Hvilke behov hadde vi egentlig?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *undersøke familiers egne opplevelser i møte med hjelpetiltak fra barneverntjenesten*. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Med dette prosjektet ønsker jeg å snakke med familier som har mottatt hjelpetiltaket råd og veiledning i hjemmet fra barneverntjenesten. Formålet er å høre familier snakke om deres opplevelser med hjelpetiltak, hvordan de opplevde å bli møtt på sine behov, for å kunne optimalisere tilbudet som blir gitt familier.

Forskningsspørsmålene jeg stiller i dette prosjektet er:

Hvordan forteller familier om oppstarten av hjelpetiltaket? Hvordan kan det å få hjelpetiltak iverksatt av barneverntjenesten bidra til endring av familiens livssituasjon? Hvordan virker hjelpetiltakene i regi av barneverntjenesten på familien som helhet og på foreldrenes opplevelse av dem som foreldre?

Dette er en masteroppgave i master i familiebehandling ved OsloMet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget består av fem familier som har mottatt hjelpetiltaket råd og veiledning fra barneverntjenesten. Jeg ønsker å snakke med foreldre som har mottatt hjelpetiltaket, og ønsker kun å snakke med dere. Da jeg ønsker et utvalg som representerer virkeligheten kan dere være to foreldre som bor sammen, du kan være skilt eller aleneforsørger, eller også være forelder med ny partner.

Denne informasjonen blir sendt ut fra den kommunale barneverntjenesten du/dere har mottatt hjelpetiltak fra.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at vi møtes til et intervju, eventuelt ha intervjuet over zoom, teams eller lignende. Til intervjuet har jeg med meg en intervjuguide, der jeg har noen spørsmål forberedt, og som vil invitere til en dialog. Intervjuguiden inneholder blant annet spørsmål om hvordan du/dere opplevde oppstarten av tiltaket, hvordan dere beskriver dere som en familie, deres historie om endringsarbeidet iverksatt av barneverntjenesten og hva dere eventuelt kunne ønske ble gjort annerledes.

Intervjuet vil ta ca én time, og samtalen vil bli tatt opp på diktafon.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Navnet og kontaktopplysningen dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Veileder for prosjektet vil ha tilgang til materialet, etter det er anonymisert. Datamaterialet vil bli lagret på en kryptert minnepenn.

Du/dere vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er juni 2021. Opptaket av intervjuet vil bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet ved *Alicja Olkowska*, alicja@oslomet.no
- Vårt personvernombud: *Ingrid Jacobsen*, ingrid.jacobsen@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personvertjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Alicja Olkowska
(veileder)

Stine Olssen
(student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Hvilke behov hadde vi egentlig?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2; Intervjuguide

Intervjuguide:

- Hva legger du i ordet hjelpetiltak?
- Hvilke hjelpetiltak har dere mottatt?
- Kan du fortelle om oppstarten av tiltaket?
- Hva kunne du eventuelt ønske at ble gjort annerledes?
- Kan du fortelle hvordan relasjonene innad i familien ble påvirket av tiltaket?
- Kan du fortelle om eventuelle forskjeller i måten dere opplevde tiltaket på?
- Hvordan vil du beskrive dere som en familie?
- Kan du fortelle om da tiltaket ble avsluttet og tiden etter? Hvordan opplever du denne tiden?
- Fortell om hvilke behov du opplever at dere har i dag?

Vedlegg 3; Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvilke behov hadde vi egentlig?

Referansenummer

541899

Registrert

14.09.2020 av Stine Olssen - s899601@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Alicja Olkowska, alicja@oslomet.no, tlf: 93036883

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Stine Olssen, stine.olssen@gmail.com, tlf: 91520311

Prosjektperiode

01.09.2020 - 31.12.2021

Status

28.09.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

28.09.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 28.09.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke typer endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet behandler særlige kategorier av personopplysninger om helse og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2021.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet har innhentet samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen er dermed den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: • lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen • formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål • dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet • lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!
Kontaktperson hos NSD: Henrik Netland Svensen Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

bdca15e51